

MİLLETLERARASI ADALET DİVANININ İSTİŞARÎ MÜTALÂALARI

Prof. Dr. İlhan Lütem*

ONSÖZ

Bu inceleme Birleşmiş Milletlerin “belli başlı hukuk organı” olan Milletlerarası Adalet Divanı’nın İstişarî Mütalâa verme yetkisi hakkındadır. İlk Bölümde, genel bilgi sunulmuş, Divan Statüsü ve Tüzüğü’nün konu ile ilgili hükümleri belirtilmiştir.

İkinci Bölümde, Divanın 1945-1982 döneminde kendisine değişik organlar tarafından yapılan taleplere verdiği cevaplar özetlenmiştir.

Divanın istişarî mütalâalar konusunda davranışı kazaî usule çok yaklaştığından ve özellikle devletler hukukunun gelişmesine katkıda bulunduğundan verdiği mütalâalar —bağlayıcı olmamalarına rağmen— büyük önem taşımaktadır. Bu sebeple, 17 ayrı “mesele”de verilen mütalâaların esastan incelenmeleri her ne kadar faydalı ise de, bunları kısa bir etüdün çerçevesine sığdırmak mümkün olmayacağından her biri için şu yol takip edilmiştir:

Önce talebin kimden geldiği, sorunun ne olduğu belirtilmiş, yazılı ve sözlü beyanlarda kimlerin bulunduğuna işaret edilmiş, özellikle Divan’ın yetkisine yapılan itirazların ve Divanın bunları nasıl karşıladığı açıklanmış ve Divanın reyinin ne olduğu bildirilmiştir.

Bir üçüncü bölümde, Türkiye’nin 1945’de kurulan Divan karşısındaki tutumuna dokunulmuştur.

Varılan bazı sonuçlardan sonra gerek 1922-1946 döneminde Milletlerarası Daimî Adalet Divanının gerekse 1945’te kurulan Divanın istişarî mütalâaları listesi eklenmiştir.

* Ankara Üniversitesi, Hukuk Fakültesi eski Devletler Hukuku Profesörü, 1963-1982 yıllarında Birleşmiş Milletler Teşkilâtı’nda uluslararası görevli olarak çalışmıştır. Halen New York’ta Birleşmiş Milletler Teşkilâtı nezdindeki Türkiye Daimî Temsilciliğinin fahri danışmanıdır.

I. GENEL

1. Divan'ın istişarî mütalâa yetkisi Divan Statüsünün 65'inci maddesi ve Birleşmiş Milletler Yasası'nın 96'ncı maddesinde tespit edilmiştir: 65'inci madde gereğince Divan:

- "1. Birleşmiş Milletler Yasası gereğince veya bunun hükümlerine uygun olarak istişarî reyler istemeğe yetkili uzuv veya örgütün isteği üzerine her türlü hukuki mesele hakkında istişarî rey verebilir.
2. Haklarında Divanın istişarî reyi istenilen meseleler Divan'a hakkında reyi istenilen meseleyi açık terimler ile anlatan yazılı bir dilekçe ile sunulur. Bu dilekçeye, meseleyi aydınlatacak bütün vesikalar eklenir."

Birleşmiş Milletler Yasası'nın 96'ncı maddesi ise şöyledir:

- "1. Genel Kurul veya Güvenlik Meclisi, Milletlerarası Adalet Divanı'ndan hukuki herhangi bir mesele hakkında istişarî rey isteyebilir.
2. Genel Kurulca bu hususta herhangi bir anda yetkili kılınabilecek olan Teşkilâtın diğer uzuvları ve ihtisas müesseseleri, çalışmaları alanında karşılıklarına çıkacak hukuki meseleler hakkında keza Divan'dan istişarî rey isteyebilirler."

2. Yasa'nın 96'ncı maddesinin 1'inci paragrafı hakkında Goodrich-Hambro Şerhinde şu açıklamalar mevcuttur:

"İşbu paragraf Güvenlik Meclisi ve Genel Kurula Divan'dan hukukî mütalâa istemek hususunda gayet geniş bir yetki tanımaktadır. Bir 'istişarî rey'in mahiyeti böyledir. Böyle bir mütalâanın büyük bir prestij ve manevî kuvveti olmasına rağmen, gerek Güvenlik Meclisi, gerekse Genel Kurul buna uymak mecburiyetinde değillerdir. Böyle bir mütalâaya verilecek öneme rağmen siyasal düşünceler onu kabule engel olabileceği gibi konuyu her iki tarafı da memnun kılacak biâr hal çaresine bağlamak kabil olabilir.

Birleşmiş Milletlerden önceki Milletler Cemiyeti tecrübesi bu nevi mütalâaların büyük faydası olabileceğini ve ciddiye alınmaları gerektiğini göstermiştir. Hakkında istişarî mütalâa talep olunan mesele VI. Bölümler, bhusus 37 ve 38'inci maddeler gereğince Güvenlik Meclisinin incelediği bir uyumsuzluğu ilgilendirebilir.

Hukukî bir uyumsuzluk halinde, Meclis Divanın istişarî mütalâasını taraflara kendi tavsiyesi şeklinde sunabilir ve bu nevi tavsiye Divanın otoritesi tarafından desteklenmemiş bir tavsiyeden daha ağır basar. Fii-liyatta, Milletler Cemiyeti tecrübesi gözönünde tutulursa taraflar bu mahiyetteki tavsiyelere Divanın kararlarında olduğu gibi aynı hürmeti göstermeğe hazırdırlar, bunun sebebi ise büyük nispette Statünün IV. Bölümünde Divanın istişarî hallerde takip ettiği usule dair teminattır.

Milletlerarası Adalet Divanı, istişarî mütalâanın acele istenilmesi halinde tatbik edilen usulü çabuklaştırmak hususunda yetkili kılınmıştır (Bk. Divan Tüzüğü'nün 103'üncü maddesi). Birleşmiş Milletler'in ilk iki yılında Divandan sadece tek bir istişarî mütalâa istenilmiştir. İlk mütalâa, Genel Kurul'un ikinci dönemi esnasında Yasanın 4'üncü maddesinin yorumlanması vesilesi ile istenmiştir. Güney Afrika ve Endonezya meselelerinin Genel Kurul ve Güvenlik Meclisinde incelenmesi esnasında madde 2(7)'nin tatbiki ile ilgili olmak üzere Divandan istişarî mütalâa istenilmesi hususunda tekliflerde bulunulmuştur. Ancak bu teklifler kabul edilmemiştir. Bu hallerde, meselenin bilhassa siyasî bir mesele olduğu hâkimdir.

Genel Kurul, ikinci dönem esnasında prensip meselelerinin hallerinde, bilhassa Birleşmiş Milletler Yasası'nın yorumlanmasını ilgilendiren meselelerde istişarî mütalâa istenilmesi yoluna daha fazla gidilmesini tavsiye eden bir karar kabul etti. Birleşmiş Milletler Yasasının yorumlanması meseleleri özellikle siyasal açıdan ele alındıkları sürece mütalâa isteme yoluna pek gidilmemesi muhtemeldir.

3. 96'ıncı maddenin 2'inci paragrafı hakkında Hambro'nun şerhi özetle şudur:

"Bu paragraf tam bir yenilik teşkil eder. Milletler Cemiyeti sisteminde göre sadece Konsey ve Asamble istişarî mütalâa talep edebilirdi. Bu paragraf, Genel Kurul ve Güvenlik Meclisinden gayri ihtisas müesseseleri ve Birleşmiş Milletler organlarına Genel Kurulca bu hususta yetkili kılındıkları taktirde faaliyetleri çerçevesi dahilinde karşılıklarına çıkacak hukukî meseleler hakkında Divandan istişarî mütalâa istemek hakkını tanımaktadır. Metin, müsaadenin özel veya genel olacağını açıklamamaktadır. Tecrübe mantığı, müsaadenin genel olacağını göstermektedir. San Francisco'da hazırlayıcı Komitenin tavrı bu yorumlamayı desteklemektedir.

Komite IV/1, "herhangi bir anda" kelimelerinin yerine "her halde" kelimelerinin konulmasına dair bir teklifi kabul etmedi. Kaldı ki bu yorum doğru olmasa idi Milletler Cemiyeti Misakında olduğu üzere yalnız Meclis veya Asamble mütalâa istemeğe yetkilidir denilirdi, her durum ayrı olarak inceleneceğine göre.

Tatbikatta, verilmiş müsaadeler mahiyet bakımından geneldir. Milletler Cemiyeti sisteminde, Konsey, birçok hallerde ihtisas müesseselerinin sahasını taallûk eden meseleler hakkında istişarî mütalâa istenilmesinde mutavassıt rolü oynamıştır. Bu bilhassa Uluslararası Çalışma Örgütü'nü ilgilendiren meselelerde istişarî mütalâa isteklerinde böyle olmuştur. Divana sunulan yirmi yedi istişarî mütalâa talebinden altısı Ulus-

lararası Çalışma Örgütü'nün Yürütme Kurulundan doğmakta idi. İşbu paragrafın gayesi genel mahiyette müsaadeler sistemi derpiş ederek bu sistem sayesinde Birleşmiş Milletlerin Genel Kurul ve Güvenlik Meclisinden gayrı bilhassa belirtilen organlarına veya ihtisas müesseselerine Divana, istişarî mütalâa istemek üzere müracaat imkânı sağlamaktır.

Hazırlık Komisyonu, San Francisco Konferansının Komite IV/1'in mütalâalarını naklettikten sonra:

"Herhalde Genel Kurula başvurmaksızın Milletlerarası Adalet Divanında doğrudan doğruya istişarî mütalâa istemelerini temin etmek üzere talep ettikleri takdirde ihtisas müesseselerinin herhangi birine genel müsaade verilip verilmeyeceğine"

Genel Kurulun yetkili olacağı neticesine vardı.

Hazırlık Komisyonu, Genel Kurulun bu genel müsaadeyi ilgilendiren bir hükmü ile ilgili müesseseler ile akdolunan anlaşmalara ithal edip etmeme meselesini incelemesi gerektiğini de düşündü. Aynen Genel Kurul bu müsaadeye arzu edeceği şartları ekliyebilecekti. Genel Kurul ilk döneminin ikinci kısmında Ekonomik ve Sosyal Meclisi 'Meclisin faaliyet çerçevesi dahilinde meydana çıkacak hukukî meseleler hakkında Milletlerarası Adalet Divanından istişarî mütalâa istemeğe yetkili' kılmıştır. (Bk. U.N. General Assembly. Doc. A/64/Add. I. s. 176, Bk. I.C.J. Yearbook 1946-1947 s. 201-2). Aynı şekilde bir müsaade de Vesayet Meclisine verilmiştir. (Bk. G.A. Doc. A/519, s. 103). Şimdiye kadar ihtisas müesseseleri ile akdedilen anlaşmalar tek bir istisnası ile (Dünya Posta Birliği ile akdedilen anlaşma) Divandan istişarî mütalâa istemek müsaadesini ihtiva etmekte idi. Kaleme alınış şekli değişmekle beraber genel olarak ihtisas müessesesini bunun Birleşmiş Milletler veya ihtisas müesseseleri ile olan münasebetlerinden gayrı kendi yetkisi dahiline giren hukukî meselelerde istişarî mütalâa talebinde bulunmasına müsaade etmektedir. Aynen bir talepte bulunduğu Ekonomik ve Sosyal Meclisin haberdar edilmesi hususu da gözetilmektedir.

4. Halen şu organ ve örgütler istişarî mütalâa istemeğe yetkilidir:
 - Genel Kurul
 - Güvenlik Meclisi
 - Ekonomik ve Sosyal Meclis
 - Vesayet Meclisi
 - Genel Kurul'un Vekil Komitesi
 - İdarî Mahkeme Kararlarının Gözden Geçirilmesi Talebinde Bulunma Komitesi
 - Uluslararası Çalışma Örgütü

- F.A.O.
- U.N.E.S.C.O.
- W.H.O.
- Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası
- Uluslararası Malî Örgüt
- Uluslararası Gelişme Birliği
- Uluslararası Para Fonu
- Uluslararası Sivil Havacılık Örgütü
- Uluslararası Telekomünikasyon Birliği
- Uluslararası Tarım Gelişme Fonu
- Dünya Meteoroloji Örgütü
- Hükümetlerarası Deniz Danışma Örgütü
- Dünya Fikrî Haklar Örgütü
- Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı

5. Aşağıda özetleneceği üzere, Genel Kurul **onbir** durumda **oniki** istişarî mütalâa talep etmiş; Güvenlik Meclisi **bir** durumda (Güney Afrika'nın Namibya'daki devamlı mevcudiyetinin hukukî neticeleri) hakkında istişarî mütalâa istemiş; U.N.E.S.C.O. Yürütme Kurulu I.L.O.'nun İdarî Mahkemesinin U.N.E.S.C.O. aleyhine yapılan şikayetler ile ilgili kararları hakkında talepte bulunmuş; Hükümetlerarası Deniz Danışma Örgütü'nün (I.M.C.O.); Dünya Sağlık Örgütü (W.H.O.) ve Genel Kurulun tesis ettiği İdarî Mahkeme Kararlarının Tatbiki ve Gözden Geçirilmesi Komitesi **iki** durumda istişarî mütalâa talep etmiştir.

6. İstişarî mütalâa istenilen durumlarda Divanın tatbik ettiği usule gelince, özellikle istişarî mütalâalar gözetilerek kaleme alınmış kaedelere ek olarak Divan tatbikini kaabil gördüğü nisbette hukukî uyuşmazlıklara tatbik edilen hükümlerden de mülhem olacaktır. Bu hususta Statünün ve Divan Tüzüğü'nün ilgili maddeleri şunlardır:

Divan Statüsünün 68'inci Maddesi:

"İstişarî görevlerinin icrasında, Divan tatbikini kaabil gördüğü nispette İşbu Statünün hukukî uyuşmazlıklara tatbik edilen hükümlerinden de mülhem olacaktır."

Divan Tüzüğü'nün 102'nci Maddesi ise şöyledir:

"1. Divan, Statüsünün 65'inci maddesi gereğince istişarî mütalâa verme görevlerini icra ederken, Birleşmiş Milletler Yasasının 96'ıncı maddesi ve Statünün IV. Bölümü hükümlerine ek olarak işbu tüzüğün hükümlerini de tatbik edecektir.

2. Divan, tatbik edilebildiklerine karar verdiği nispette Statünün ve işbû Tüzüğün hukuki ihtilâflara tatbik edilen kaidelerinden de istifade edecektir.
3. İki veya daha fazla devlet arasında halen mevcut bir hukuk meselesi hakkında mütalâa istenildiğinde Statünün 31'inci maddesi ve Tüzüğün bu maddeyi ilgilendiren hükümleri tatbik edilecektir."

Örneğin, Divan Statüsünün *ad hoc* yargıçlara dair olan maddeleri istişari mütalâalar için seçilecek yargıçlarda da geçerli olacaktır. Hukukî uyuşmazlıklarda tatbik edilen usul böylelikle *mutatis mutandis* istişari mütalâa hakkındaki usulde, özellikle kamunun ve basın temsilcilerinin davayı takiplerinde geçerli olacaktır.

7. İstişari mütalâa isteği Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri veya böyle bir talepte bulunmaya yetkili örgütün idari yetkilisi tarafından Divan'a bildirilir, meseleyi aydınlatacak bütün vesikalar istek ile birlikte sunulur.

Bu konuda Statünün 65'inci maddesinin 2. paragrafına ek olarak Tüzüğün 104'üncü maddesi şöyledir:

"İstişari mütalâa talepleri Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri veya gerektiğinde, talepte bulunmaya yetkili kılınmış organ'ın en yüksek idari görevlisi tarafından Divan'a havale edilir. Statünün 65'inci maddesinin ikinci paragrafında sözü edilen belgeler Gref'in bildireceği sayıda nüshalar ile talebin yapıldığı veya hemen takip eden tarihte Divan'a havale edilir."

İstişari mütalâa talebi Divan önünde dava açmağa yetkili bütün Devletlere bildirilir. Bu konuda 66 maddenin 1'inci paragrafı şöyledir:

"Grefye, istişari rey isteyen dilekçeyi derhal Divan önünde dava açmağa yetkili bütün devletlere tebliğ eder."

Bundan başka, Divan, mesele hakkında bilgi verebileceğine hükmedilen Devlet ve uluslararası örgütlere mesele hakkında görüşlerini yazılı veya sözlü veya her ikisini birden yapma imkânı sağlar.

Bu konuda Statünün 66'ıncı maddesinin 2, 3 ve 4'üncü paragrafları:

2. Bundan başka, Grefye, Divan veya Divan toplantı halinde değil ise Başkan tarafından, mesele hakkında bilgi verebileceğine hükmedilen ve Divan önünde dava açmağa mezun her Devlet ile her uluslararası örgüte doğrudan doğruya yapacağı özel bir tebliğ ile Divanın, Başkan tarafından tespit edilecek bir süre içinde, yazılı izahlarını kabule veya bu konu için toplanacak açık oturumda sözlü izahları dinlemeğe hazır olduğunu bildirir.
3. Bu maddenin ikinci paragrafında sözü edilen özel tebliğ kendisine yollanmamış bir Devlet, yazılı izahlarda bulunmak veya Divan tarafından dinlenmek arzusunu belirtir ise, Divan bu hususta karar verir.

4. Yazılı veya sözlü izahlar vermiş olan Devletler veya örgütler, diğer devlet veya örgütler tarafından verilmiş olan izahların tartışmasına, tetkik edilen her meseleye göre Divan tarafından, veya Divan toplantı halinde bulunmadığı takdirde Başkanca tespit edilecek süre, tertip ve şekiller dairesinde kabul olunacaklardır. Bu amaç ile, Grefye, bizzat kendileri tarafından yazılı izahlar verilmiş olan devlet ve örgütlere diğerlerinin izahlarını vaktinde tebliğ eder."

8. Yazılı ve sözlü izahlar istişari mütalâa istenmesinin bir neticesidir. Bu konuda az önce belirtilen 66'ncı madde hükümlerine ek olarak, Divan Tüzüğü'nün 105 ve 106'ncı maddeleri ve acil hallerde ise 103'üncü maddesi tatbik edilir:

Madde 105:

- "1. Divana sunulan yazılı izahlar Grefye tarafından bu nevi izahları sunmuş Devlet veya örgütlere bildirilir.
2. Divan veya Divan toplantı halinde değilse Başkan:
- (a) Statü'nün 66'ncı maddesinin 4'üncü paragrafı gereğince müsaade edilen izahların hangi şekil ve ne nispette kabul edilebileceğini ve bu nevi izahların yazılı olarak sunulmasının ne süre içinde yapılacağını tespit eder.
- (b) Statü'nün 66'ncı maddesi gereğince demec ve yorumların sunulabileceği sözlü safhanın olup olmayacağına ve gerekiyor ise bu safhanın başlama tarihine karar verir."

Madde 106:

"Divan veya toplantı halinde değil ise Başkan, yazılı izahları ve bunlara ekli belgeleri, sözlü usulün başlamasında veya başladıktan sonra kamuya açar. İstişari mütalâa isteği halen iki veya daha fazla devlet arasındaki hukuki bir meseleyi ilgilendiriyor ise, önceden bu devletler haberdar edilir."

Madde 103:

"Birleşmiş Milletler Yasası tarafından istişari mütalâa istemeğe yetkili kılınan organ veya örgüt Divan'ı, talebin acele cevap gerektirdiğinden haberdar eder veya Divan çabuk cevabın arzu edilir olduğunu tespit eder ise, Divan usulü hızlandırmak için gerekli tedbirleri alır ve talebi görüşmek üzere mümkün olduğu kadar çabuk bir şekilde toplar."

9. Divan önündeki duruşmalar hukuk davalarındaki usul dairesinde cereyan eder. Bu konudaki Tüzük maddeleri şunlardır:

Madde 19:

"Divanın iç kaza usulü, Statü ve Tüzüğü'nün hükümleri mahfuz kalmak üzere, Divanın konuda kabul edebileceği kararlara tâbidir."

Madde 20:

- "1. Statü'nün 25'inci maddesinin 3'üncü paragrafında belirtilen nisab, Divanın bütün oturumlarında geçerlidir.
2. Divan üyelerinin her an Divan emrine hazır bulunmalarına dair Sta-

tünün 23'üncü maddesinin 3'üncü paragrafındaki görev, Başkana bildirecekleri onun da Divan'ı haberdar edeceği hastalık veya sair önemli sebepler dışında bütün oturumlarda hazır bulunmalarını gerektirir.

3. Aynen, ad hoc yargıçlar da, katıldıkları işlerde Divanın emrine hazır olup bütün oturumlara katılmak ile görevlidir. Bunlar nisabın hesabına dahil edilmez.
4. Divan Statüsünün 23'üncü maddesinin 2'inci paragrafı gereğince Divanın üyelerine tanınacak adli tatillerin tarih ve süresini ve izin süre ve şartlarını her iki halde Divanın Genel Liste'sinin ve cereyan etmekte olan çalışmasının icaplarını göz önüne alarak tespit eder.
5. Aynı mülâhazalar mahfuz kalmak üzere, Divan, Divanın mukarrı olan yerin geleneksel tatil günlerini kutlar.
6. Başkan, acele hallerde, Divanı her an toplantıya çağırabilir."

Madde 21:

- "1. Divanın görüşmeleri kapalı celsede cereyan eder ve gizli kahr. Ancak, Divan, adli hususlar dışındaki görüşmelerinde bunları yayınlamaya veya bir kısmının yayınlanmasına her an karar verebilir.
2. Divanın hukukî görüşmelerine sırf yargıçlar ve var ise yargıç yardımcıları katılır. Grefye veya muavini ve Gref memurlarının sair üyeleri hazır bulunabilir. Divanın müsaadesi olmaksızın başka kimse bulunamaz.
3. Divanın hukukî görüşmelerinin zabıtları sırf görüşülen konuların veya işlerin başlık ve mahiyetini ve verilen oy'un neticelerini ihtiva eder. Zabıtlar tartışmaların teferruatını öne sürülen fikirleri aksettirmez, ancak, yargıçlardan biri kendisi tarafından yapılan bir beyanın zabıtlara darcini istemeğe yetkilidir."

Madde 107:

- "1. Divan görüşmelerini tamamlayıp istişari mütalâasını verince, mütalâa açık celsede okunur.
2. Mütalâa şunları ihtiva eder:
verildiği tarih;
katılan yargıçların adları;
tatbik edilen usulün özeti;
vak'aların belirtilmesi;
hukukî sebepler;
Divan'a tevcih edilen sorunun cevabı;
çoğunluğu teşkil eden yargıçların sayısı ve adları;
Mütalâanın verildiği lisanlardan hangisinin resmi lisan olduğu.
3. Her yargıç, arzu eder ise, Divanın istişari mütalâasına, çoğunluğun oyuna katılsın katılmasın, kendi kişisel düşüncesini ekleyebilir, sebeplerini bildirmeden zıt oy verenlere katıldığını kaydetmek isteyen bir yargıç bunu bir 'beyan' şeklinde yapabilir."

10. İstişari mütalâa, Divanda aleni celsede okunur. Yargıçların tamamının veya bir kısmının fikrini aksettirmiyor ise herhangi bir yargıç kendi aleyhteki ve zıt fikrini havi bir izahname ilâştirme hakkını haiz-

dir. 107'inci maddede de işaret edildiği üzere, yeni tüzük, hükmün çoğunluğu teşkil eden yargıçların isimlerini ihtiva etmesi gerektiğini söylemektedir.

Bu konuda Statünün 67'inci Maddesi şöyledir:

"Divan, Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri ve doğrudan doğruya ilgili Birleşmiş Milletler üyelerine, diğer devletler ve uluslararası örgütler temsilcilerini haberdar ettikten sonra, istişari reylerini aleni celsede bildirir."

Tüzüğün yukarıda belirtilen 107'inci maddesine ek olarak 108'inci maddesi şöyledir:

"Grefye, Birleşmiş Milletler Genel Sekreterini ve gerekirse istişari mütalâa isteyen organın en yüksek idari görevlisini Divan hükmünün okunacağı açık oturumun tarih ve saatinden haberdar eder. Aynen, Birleşmiş Milletler üyeleri ve sair devletlerin temsilcilerini, ihtisas müesseselerinin ve doğrudan doğruya ilgili ulusların kamu örgütlerini de haberdar eder."

Madde 109:

"İstişari mütalâanın resmen imzalanmış ve mühürlenmiş bir nüshası Divan arşivine konulur, bir diğer nüsha Birleşmiş Milletler Sekreterine ve gerektiğinde bir üçüncü nüsha Divandan mütalâa istemiş organın en yüksek idari görevlisine verilir. Kopyalar, Grefye tarafından B.M. üyeleri ve sair devletler temsilcilerine, ihtisas müesseselerine ve doğrudan doğruya ilgili uluslararası kamu örgütlerine yollanır."

Divanın verdiği mütalâa tamamen istişari mahiyettedir. Mamafih istişari mütalâa talep eden devlet, kendisine bu talepte bulunma yetkisini tanyan vesika gerektiriyor ise bu mütalâyı kabul etme durumunda kalabilir.

II. DİVANIN İSTİŞARİ MÜTALÂALARI

(1) Birleşmiş Milletlere Yeni Üyelerin Kabulü (Birleşmiş Milletler Yasasının 4'üncü Maddesi)

İstişari Mütalâa isteği Genel Kurul'un 113 (II) sayılı 17 Kasım 1947 tarihli kararındadır.

Soru:

"Birleşmiş Milletlerin bir üyesi, Yasanın 4'üncü maddesi gereğince gerek Güvenlik Meclisinde gerekse Genel Kurulda bir Devleti Birleşmiş Milletlere üye olarak kabule çağrıldığında oyunu sözü geçen maddenin 1'inci paragrafında gözetilen şartlar dışında şartlara hukuken tâbi kılabilir mi? Özellikle 4üncü maddede belirtilen şartların yerine getirilmiş olmasına rağmen vereceği müspet oy'u üyeliğe kabul edilecek Devlet ile birlikte başka devletlerin de kabul edilmeleri şartına tâbi kılabilir mi?"

Amerika Birleşik Devletleri, Belçika, Çin, El Salvador, Guatemala, Honduras, Hindistan, Irak, Kanada, Yugoslavya, Yunanistan **yazılı**; Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri, Belçika, Çekoslovakya, Fransa, Polonya, Yugoslavya **sözlü** izahlarda bulundular.

Yetki Konusu:

Daha bu ilk vesile ile, Divan, yetkili olup olmadığını gözden geçirmiş ve soruların kesinlikle **hukuki** olduğunu, kaldı ki (abstre) olarak sorulan sorulara cevap vermeğe yetkili bulunduğunu belirtmiştir. Divan, Birleşmiş Milletlerin “belli başlı yargı organı” olduğunu teyid etmiştir.

Karar:

Divan 28 Mayıs 1948 tarihli mütalâasında, yargıçların çoğunluğu ile (dokuz yargıç) bir devletin üyeliği hakkında oy vermeğe çağırılan bir Birleşmiş Milletler üyesinin “üyeliğe kabul hakkındaki rızasını mezkûr maddenin 1'inci paragrafında açıkça gözetilmemiş şartlara bağlı kılmağa hukuken yetkili olmadığı” ve özellikle bir üyenin “müspet oyunu bu devlet ile beraber başka devletlerin de üyeliğe kabulü ek şartına bağlı kılmayacağı” neticesine varmıştır.

Böylelikle Divan, kendisinden sorulan her iki soruya da menfi cevap vermiştir.

Yargıç Alvarez ve Azevedo, Divanın kararına iştirak etmek ile beraber Statünün 57'inci maddesine uyarak kişisel mütalâalarını eklemişler; yargıç Basdevant, Winiarski, Sir Arnold Mc Nair ve Read birlikte muhalif mütalâa vermişler ve yargıç Zoricic ve Kirylov her biri ayrı muhalif mütalâa eklemişlerdir.

Karara muhalif kalan yargıçlar, Yasanın 4'üncü maddesi gereğince karara varan bir Devletin siyasî mülâhazalar ile hareket edebileceğini ve Teşkilâtın amaç ve prensiplerine riayet ile iyi niyetle hareket ettiği müddetçe kararlarının münakaşa edilemeyeceği fikrini öne sürmüşlerdir.

(2) Birleşmiş Milletler Hizmetinde Uğranılan Zararlardan Doğan Tazminat

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, 3 Aralık 1948'de kabul ettiği 258 (III) sayılı kararı ile, Filistin'de Birleşmiş Milletlere hizmet etmekte iken katledilen Kont Folke Bernadotte ve sair kişilerin ölümleri vesilesi ile Birleşmiş Milletlerin hizmetinde uğranılan zararın tazmini konusunda Divan'dan istişarî mütalâa istedi.

Soru:

“I. Bir Birleşmiş Milletler ajanı, görevlerinin icrasında bir Devletin so-

rumunu gerektirecek mahiyette zarara uğrar ise, Birleşmiş Milletler **de jure** veya **de facto** sorumlu olan hükümete karşı;

(a) Birleşmiş Milletlere,

(b) Zarar gören'e veya onun varislerine ika edilen zarardan dolayı tazminat elde etmek amacı ile uluslararası talepte bulunabilir mi?

II. (b) noktasına olumlu cevap verildiği takdirde, Birleşmiş Milletlerin bu girişimi, zarara uğrayan tabası bulunduğu Devletin sahip olabileceği haklar ile nasıl telif edilebilir?"

Amerika Birleşik Devletleri, Çin, İngiltere, Fransa, Hindistan **yazılı**, Genel Sekreter, Fransa, İngiltere, Belçika **sözlü** izahlarda bulundular.

Karar:

Divan, mütalâasını 20 Kasım 1950'de vermiştir. Soruları cevaplandırılmadan önce bazı açıklamalarda bulunmuştur. Vardığı neticelerden biri Birleşmiş Milletler Örgütü'nün uluslararası kişiliğe sahip olduğudur. Bu, Örgüt'ün ne bir Devlet ne de Süper-Devlet olduğu anlamına gelmez. Örgüt, devletler hukuku süjesidir, uluslararası hak ve görevleri vardır ve bu hakları dava yolu ile elde edebilir.

Böylelikle I (a)'nın cevabını, Divan, ittifak ile olumlu şekilde vermiş ve Örgüt'e karşı vecibelerini yerine getirmeyen bir Devlete karşı uluslararası talepte bulunabileceğini söylemiştir.

Dava açılan devletin Birleşmiş Milletler üyesi olup olmamasına bakılmaksızın Divan, I (b)'ye de olumlu cevap vermiştir.

Divan, I (a)'ya ittifak ile I (b)'ye 4'e karşı 11 oy ile karar vermiştir.

II'inci soruya gelince, Divan bu ikili (himaye)den hangisine öncelik verileceğini kararlaştırmamıştır. Üye Devletler bahis konusu olduğunda Yasa'nın 2'inci maddesinde öngörülen yardım görevine işaret etmiştir. Ajan'ın (görevlinin) aleyhinde dava açılan Devletin tebası olması halinde Divan, talep, zarara uğrayanın vatandaşlığına değil onun (ajanlık) vasfına istinat ettiğinden hukuki durumun değişmeyeceğini belirtmiştir.

Divanın II'inci cevaba kararı 5'e karşı 10 oy ile alınmıştır.

(3) Bir Devletin Birleşmiş Milletlere Kabulünde Genel Kurul'un Yetkisi

Genel Kurul mütalâayı 22 Kasım 1949'da kabul ettiği 296 (IV) sayılı kararı ile istemiştir. Konu, Genel Kurulun kendi kararları ile bir devleti üyeliğe kabul edip edemeyeceği meselesi idi. Çünkü, Güvenlik Meclisinde (o tarihte) ya yedi oyluk çoğunluğun sağlanamaması veya süreli üyeler-

den birinin vetosunu kullanması yüzünden bu Meclis gerekli tavsiyede bulunamıyordu.

Soru:

"Bir devletin, Yasa'nın 4'üncü Maddesinin 2'inci paragrafı gereğince Birleşmiş Milletlere kabulü, Güvenlik Meclisi adayın gerekli çoğunluğu sağlamaması veya Meclisin süreli üyelerinden birinin olumsuz oy vermesi neticesi gerekli tavsiyede bulunmaması halinde Genel Kurul'un kararı ile gerçekleştirilebilir mi?"

Genel Sekreter, Amerika Birleşik Devletleri, Arjantin, Beyaz Rusya, Çekoslovakya, Ukrayna, Sovyetler Birliği, Venezuela **yazılı**, Fransa **sözlü** izahlarda bulundular.

Divanın, konuyu incelemesine, yetki noksanı veya konunun siyasal mahiyeti bakımından itirazlar yapılmıştı.

Divan, birinci noktaya cevabında Yasanın (M. 96) ve Statünün (M. 65) kendisini her hukukî konuda mütalâa vermeğe yetkili kıldığını, 4'üncü maddede mütalâa vermesini önliyecek bir hüküm mevcut olmadığını, Yasa çok taraflı bir andlaşma olduğundan onu yorumlama görevinin Divanın normal çalışma alanı içine girdiğini söylemiştir.

Siyasal mahiyet itirazını ise Divan, 28 Mayıs 1948 tarihli mütalâasına atıfta bulunarak cevaplandırmış (Bk. aşağıda (I) sayılı mütalâa):

"Divan, kendisini bir andlaşmanın yorumlanması gibi bizatihî hukukî bir görev ifasına davet eden ve (abstre) şekilde formüle edilmiş bir talebe siyasi mahiyet atfedemez" demiştir.

Karar:

Divanın kararı 3 Mart 1950'de verilmiştir.

Divan, Güvenlik Meclisinin bir tavsiyede bulunmamasına rağmen, Genel Kurul'un böyle bir tavsiyede bulunmuş gibi hareket edemeyeceği neticesine varmıştır.

Başka bir deyimle Divan, kendisine sorulan soruya olumsuz cevap vermiştir.

Divanın kararı 2'ye karşı 12 oy ile alınmıştır.

(4) Bulgaristan, Macaristan ve Romanya ile Barış Andlaşmalarının Yorumlanması

Genel Kurul istişarî mütalâayı 22 Ekim 1949 tarihli 294 (VI) sayılı kararı ile talep etmiştir.

Grefye, Divan Statüsü'nün 66'ncı maddesinin 1'inci paragrafı gereğince talebi, Divan önüne çıkmağa yetkili bütün devletlere havale etmiş; Statünün 66'ncı maddesinin 2'inci paragrafı gereğince talep, adı geçen andlaşmalara taraf olan devletlere (Avustralya, Beyaz Rusya, Kanada, Çekoslovakya, Yunanistan, Hindistan, Yeni Zelanda, Pakistan, Ukrayna, Güney Afrika, Sovyetler Birliği, İngiltere, Amerika Birleşik Devletleri ve Yugoslavya) ve 63'üncü maddenin 1'inci paragrafı gereğince bu andlaşmaların her birine taraf olan devletlere (Bulgaristan, Macaristan, Romanya) yollanmıştır.

Amerika Birleşik Devletleri, İngiltere, Bulgaristan, Ukrayna, Sovyet Rusya, Beyaz Rusya, Romanya, Çekoslovakya, Avustralya ve Macaristan yazılı, Genel Sekreter, Amerika Birleşik Devletleri ve İngiltere sözlü izahlarda bulunmuşlardır.

Sorular:

"I. Bulgaristan ve Macaristan ile Andlaşmaların 2'inci Maddesi ve Romanya ile Andlaşmanın 3'üncü Maddesinin yürürlüğe girmesi hakkında bir taraftan Bulgaristan, Macaristan ve Romanya ile diğer taraftan barış andlaşmalarını imzalamış bazı Müttefik ve Ortak Devletler arasında teati edilen diplomatik yazışma Bulgaristan ile barış andlaşmasının 36'ncı maddesinde, Macaristan ile barış andlaşmasının 40'ncü maddesinde ve Romanya ile barış andlaşmasının 38'inci maddesinde mevcut ve uyuşmazlıkların hallini ilgilendiren hükümlerin tatbikini gerektiern bir uyuşmazlığın mevcut olduğunu ifade eder mi?"

I'inci soruya olumlu cevap verilmesi halinde:

"II. Bulgaristan, Macaristan ve Romanya hükümetleri —Andlaşmada tesisi öngörülen Andlaşma Komisyonu'na temsilci tayinlerine dair olanlar dahil— I'inci soruda sözü edilen hükümleri yerine getirmeye mecbur mudur?"

II'inci soruya olumlu cevap verilmesi ve Divanın mütalâasını bildirdiği tarihten itibaren 30 gün içinde, ilgili hükümetler, Genel Sekreteri Andlaşma Komisyonuna temsilcilerini tayin ettiklerinden haberdar etmemeleri ve Genel Sekreterin keyfiyetten Milletlerarası Adalet Divanını haberdar etmesi halinde:

III. Bulgaristan, Macaristan ve Romanya ile Barış Andlaşmaları gereğince taraflardan birinin Andlaşma Komisyonuna temsilci tayin etmeğe mecbur olup da bu tayini yapmaması halinde Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri, Andlaşmalardaki hükümler gereğince bir uyuşmazlıkta taraf olan diğer Taraf'ın talebi üzerine Komisyonun üçüncü bir üyesini tayine yetkili midir?

III. soruya olumlu cevap verilmesi halinde:

IV. Taraflardan birinin temsilcisi ile Birleşmiş Milletler Sekreterinin tayin edeceği üçüncü bir üyeden teşekkül edecek Komisyon, Andlaşmalar

hükümleri anlamında bir Komisyon telâkki edilebilir mi ve bir uyumsuzluğu bağlayıcı ve kesin şekilde halle yetkili midir?

Divan bu dört soruyu, mahiyetleri icabı, iki safhada incelemiştir ve aşağıda görüleceği üzere iki ayrı tarihte mütalâa vermiştir.

İtirazlar, Divanın Cevapları:

Bulgaristan, Macaristan ve Romanya ve sair bazı Devletler, istişarî mütalâa talebinin Genel Kurulun **ultra vires** bir davranışı olduğunu Devletlerin münhasıran iç kaza yetkileri dahiline giren hususlara “müdahale” teşkil ettiğini söylemişlerdir.

Bir itiraz da Divanın yetkisine yapılmıştır. Yasa'nın 2'inci maddesinin 7'inci paragrafı Birleşmiş Milletler organlarının herhangi bir Devletin iç kazasına giren işlere müdahalesini yasak ettiğini söylemekte idi. Divan, mütalâanın münhasıran, Barış Andlaşmalarında öngörülen Komisyonlarda uyumsuzlukların halinde kullanılacak usullerin hukukî mahiyetlerinin açığa çıkarılmasına dair olduğunu ve bunları yorumlamanın bir devletin iç kaza yetkisi kapsamında telâkki edilemeyeceğini söyliyerek itirazları reddetmiş “bu bir devletler hukuku meselesi olup, mahiyeti icabı Divanın yetkisi içine girer” demiştir.

Divan, vereceği istişarî mütalâanın Barış Andlaşmalarının gözettiği usulün yerini alacağı itirazını da reddetmiştir.

Bulgaristan, Macaristan ve Romanya, istişarî mütalâa usulünün tatbik edilemeyeceğini de söylemişlerdi.

Divan, bu usulün hukuk muhakemeleri usulü ile karıştırılmaması gerektiğini bildirmiştir. Hukukî uyumsuzluklarda Divan yetkisinin temelinde tarafların rızaları bulunmasına mukabil, istişarî reyi idare eden usulde Divanın reyi —isminden anlaşılacağı üzere— sırf (istişarî) idi. Bağlayıcı kuvveti yoktu. Bundan çıkan netice o idi ki, Birleşmiş Milletlerde takip edeceği hattı hareketi tayin maksadı ile bir istişarî mütalâa talep ettiğinde Birleşmiş Milletlerin üyesi olsun olmasın hiçbir Devletin Divanı bundan men'etmeğe hakkı yoktu.

Divan, vereceği mütalâanın “Birleşmiş Milletleri hukuk organı” sıfatı ile Teşkilâtın faaliyetine katılması demek olacağını ve mütalâa talebini par prensip reddetmemesi gerektiğini ilâve etmiştir.

Divan, istişarî mütalâa verme vecibesinin sınırlı olduğunu ve Statünün 65'inci maddesinin durumu inceledikten sonra talebi reddetmesini mümkün kıldığını kabul etmekle beraber incelediği vak'ada **Doğu Karelya** Davasında Milletlerarası Daimî Adalet Divanının vardığı neticelerin tatbik edilemeyeceğini ilâve etmiştir.

Divan ilk mütalâasını 30 Mart 1950'de vermiş ve I ve II'inci soruları olumlu cevaplandırmıştır. Netice 3'e karşı 11 oy ile alınmıştır. Genel Sekreterin, mütalâayı takip eden 30 gün içinde, tarafların, Barış Komisyonlarına temsilcilerini tayin ettiklerine dair bir cevap almadığını bildirmesi üzerine, Divan 18 Temmuz 1950 de **ikinci** mütalâasını vermiştir. III'üncü soruyu olumsuz cevaplandırdığından IV'üncü soruyu cevaplandırmaya lüzum kalmamıştır. III'üncü soru 2'ye karşı 11 oy ile cevaplandırılmıştır.

(5) Güney Batı Afrika'nın Uluslararası Statüsü

Genel Kurul, 6 Aralık 1949'da kabul ettiği 338 (IV) sayılı kararı ile Divanda şu konuda mütalâa talep etti:

Soru:

"Güney Batı Afrika arazisinin uluslararası statüsü nedir ve Güney Afrika Birliği'nin bu statüden doğan vecibeleri nelerdir? Özellikle:

- Güney Afrika Birliğinin Güney Batı Afrika mandası gereğince uluslararası vecibeleri var mıdır? Var ise bunlar nelerdir?
- Yasanın XII. Bölümü hükümleri Güney Batı Afrika arazisine tatbik edilebilir mi? Edilirse hangi şekilde?
- Güney Afrika Birliği'nin Güney Batı Afrika arazisinin uluslararası statüsünü tâdil yetkisi var mıdır, veya olumsuz cevap verildiğinde, arazinin uluslararası statüsünün tespit veya tadil yetkisi kimindir?"

Amerika Birleşik Devletleri, Hindistan, Güney Afrika Birliği, Mısır, Polonya **yazılı**, Genel Sekreter, Filipinler, Güney Afrika Birliği sözlü izahlarda bulundular.

Divanın Mütalâası:

Divan, genel soruya cevabında, özetle, Güney Batı Afrika'nın hâlâ, 17 Aralık 1920'de tesis edilen manda altında ülke teşkil ettiğini, Güney Afrika Birliği'nin vecibelerinin ortadan kalkmadığını, bu vecibelerin yerine getirilip getirilmediğinin kontrolünün Genel Kurul'a intikal ettiğini, Manda'nın 7'inci maddesinin halen yürürlükte olduğunu ve Güney Afrika'nın Divanın mecburî kaza yetkisini kabul vecibesi bulunduğunu söylemiştir.

(b) sorusuna cevabında, Divan Yasanın XII. Bölümünün Güney Batı Afrika arazisini vesayet sistemi altına sokacak surette bu araziye tatbik edileceğini söylemiş, (c) sorusuna ise Güney Afrika'nın tek taraflı olarak arazinin uluslararası statüsünü ve uluslararası kaideleri değiştiremeyeceğini belirtmiştir.

Divan, genel soruyu ittifak ile cevaplandırmış; (a) sorusuna cevap 2'ye karşı 12; (b) sorusuna cevaplar ittifak ile ve 6'ya karşı 8 oy ile ve (c) sorusuna cevap ise ittifak ile verilmiştir.

(6) Jenosid Sözleşmesine İhtirazî Kayıtlar

Genel Kurul, 16 Kasım 1950 tarihinde kabul ettiği 478 (V) sayılı kararı ile mütalâa istedi.

Talep, Divan önüne çıkmağa yetkili devletlere ve (Statünün 63. Maddesinin I. paragrafı ve 68'inci maddeleri gereğince) Almanya Federal Cumhuriyeti (I.L.O.), (O.A.S.) (Statünün 66'ıncı maddesinin 2'inci paragrafı gereğince) Arnavutluk, Avusturya, Bulgaristan, Kamboçya, Seylan, Finlandiya, Macaristan, İtalya, İrlanda, Ürdün, Kore, Laos, Monako, Portekiz, Romanya, Vietnam'a tebliğ edildi.

Amerika Birleşik Devletleri, Genel Sekreter, İsrail, Soyetler Birliği, İngiltere, (I.L.O.), Polonya, Çekoslovakya, (O.A.S.), Hollanda, Romanya, Ukrayna, Bulgaristan, Beyaz Rusya, Filipinler **yazılı**, Genel Sekreter, İsrail, İngiltere, Fransa **sözlü** izahlarda bulundular.

Sorular:

- I. (Jenosid Sözleşmesine) bir ihtirazî kayıt öne süren Devlet, Sözleşmeye Taraf bir veya birçok devletin bu ihtirazî kayıt'a itiraz etmesi, diğerlerinin etmemesi halinde, kaydını muhafaza ettiği sürece Sözleşmeye taraf addedilir mi?
- II. Bu birinci soruya olumlu cevap verilmesi halinde bu ihtirazî kayıt'ın kayıt'ı formüle etmiş Devlet ile:
 - (a) Kayıt'a itirazda bulunmuş Taraf Devletler,
 - (b) Bunu kabul eden Taraf Devletler arasındaki münasebetlerine tesiri ne olacaktır?
- III. Bir ihtirazî kayıta yapılacak itirazın;
 - (a) Sözleşmeyi imzalamış fakat onaylamamış Devlet tarafından,
 - (b) İmza ve katılmaya hakkı olmakla beraber henüz bunları yapmamış olan bir Devlet tarafından yapılırsa I. Soruya verilen cevap üzerindeki hukukî neticeleri ne olacaktır?"

Birinci İtiraz:

İhtirazî Kayıt öne sürüldüğünde Devletler arasında bir uyuşmazlık vardır, bu takdirde Divanın mütalâa vermektan kaçınmâası gerekir. İmdi, Divan, prensip olarak mütalâa vermektan kaçınmaması gerektiği fikrindedir. Divan, kendisini çekimser kılmaya sevkedecek durumları inceleyecektir. Cevap vermesi istenilen konuda çekimser kalmasına lüzum yoktur, çünkü istişarî mütalâa talebinin amacı Birleşmiş Milletler faaliyetinde aydınlatmaktır. Genel Kurul ve Genel Sekreterin Jenosid Sözleşmesine yapılacak ihtirazî kayıtların hukukî tesirlerini ve bu kayıtlara yapılacak itirazları öğrenmelerinde fayda vardır.

İkinci İtiraz:

İstişarî mütalâa isteği Genel Kurul'un Sözleşmeyi yorumlamasına müdahaledir. Sözleşme ancak ona taraf olanlarca yorumlanabilir. Divanın kanaatine, Genel Kurulun Sözleşmenin hazırlanmasındaki faaliyeti aksini ispat etmektedir ki bu katılma şartlarının tespiti Birleşmiş Milletler bakımından öz ve devamlı bir ilgi gerektirmekte ve bu ilgi Sözleşmenin yürürlüğe girmesi ile ortadan kalkmış bulunmamaktadır. Kaldı ki Genel Kurulun, formüle edildikleri şekildeki soruları, Sözleşmeyi yorumlama hakkına hanel getirmemektedir, bu hak Sözleşmeye taraf olanlara aittir.

Üçüncü İtiraz:

Uyuşmazlık halinde, hal çaresi Sözleşmenin kendisi tarafından gösterilmiştir. Uyuşmazlık olmadığı takdirde bu hükümlerin tesiri Divanı, —istişarî yoldan da olsa— mütalâa vermekten men'eder.

Divanın fikrinde, Sözleşmenin tespit ettiği usul, bizatihî istişarî yolu bertaraf etmez. Filhakika, Birleşmiş Milletler Yasası, Genel Kurul'a Divandan "her hukukî meselede" mütalâa sorma hakkını tanımaktadır. Kaldı ki Sözleşmenin uyuşmazlıkların halline dair usulünün tatbik edilebilmesi için Sözleşmeye "Akit Taraf" olma vasfı aranmaktadır. Bundan istifade ile amacı Sözleşmeye katılma şartlarının tespiti olan mütalâa talebinin aleyhinde bulunulamaz.

Mütalâa:

Divanın mütalâası 27 Mayıs 1951 tarihinde açıklanmıştır.

I. Soruya Cevap:

Bir Devletin öne sürdüğü ve direndiği ihtirazî kayıt'a, Sözleşmeye taraf olan bir veya daha fazla taraf itiraz eder, diğerleri etmez ise bu Devlet, sözü geçen ihtirazî kaydın Sözleşmenin konu ve amacına aykırı olmaması halinde Sözleşmeye taraf addedilir, aksi takdirde edilmez.

II. Soruya Cevap:

(a) Sözleşmeye taraf olan bir Devlet, Sözleşmenin konu ve amacına aykırı gördüğü ihtirazî kayıt'a itirazda bulunmuş ise ihtirazî kayıt'da bulunan Devleti Sözleşmeye taraf addetmeyebilir;

(b) Aksine, ihtirazî kaydı, Sözleşmenin konu ve amacına uygun buluyor ise fiiliyatta, bu ihtirazî kayıt'da bulunan Devleti Sözleşmeye taraf addedebilir.

III. Soruya Cevap:

(a) Sözleşmeyi imzalamış ancak daha onaylamamış bir Devletin ih-

tirazî kayda itirazı I. soruya cevap'ta belirtilen hukukî tesiri onaylaması halinde gerçekleşir. O ana kadar, ancak, diğer devletleri, imzalamış olan Devletin tavrının ne olduğundan haberder kılar.

(b) Sözleşmeyi imzaya veya ona katılmaya hakkı olup da bunu daha gerçekleştirmemiş olan bir Devletin yapılan bir ihtirazî kayda itirazı hiçbir hukukî tesir doğurmaz.

Divanın mütalâası 5'e karşı 7 oy ile verilmiştir.

(7) Tazminat Ödenmesi Dolayısı ile Birleşmiş Milletler İdarî Mahkemesinin Verdiği Hükümlerin Tesirleri

Bu konuda mütalâa, Genel Kurul'un 785 (VIII) sayılı ve 9 Aralık 1953 tarihli kararı ile istenildi.

Genel Kurul bu kararında, Genel Sekreterin, İdarî Mahkemenin onbir davada hükmettiği tazminatı ödemek üzere ek kredi açılmasını talep ettiğini, talebin İdarî ve Bütçe İşleri Danışma Komitesi tarafından kabul edildiğini ancak Genel Kurul'un Beşinci Komisyonunda bu kredinin açılması dolayısı ile bazı hukukî önemli meseleler ortaya çıktığını belirttikten sonra, Milletlerarası Adalet Divanından şunları sordu:

Sorular:

- "(1) Birleşmiş Milletler İdarî Mahkemesinin Statüsü ve ilgili sair bütün anlaşma ve metinler muvacehesinde, Genel Kurul'un herhangi bir sebep ile, kontratına, onun rızası ile son verilmiş bir Birleşmiş Milletler görevlisine tazminat verilmesini öngören mahkemenin hükmünü yerine getirmeyi redde hakkı var mıdır?
- (2) Divan (1)'inci soruya olumlu cevap verdiği takdirde Genel Kurul bu hakkı meşrû şekilde yerine getirmek üzere hangi temel prensiplere istinat edecektir?"

Divan, Birleşmiş Milletler üyelerinden ve Uluslararası Çalışma Örgütü'nde bu konuda görüşlerini bildirmelerini istemişti. Sözü geçen bu Örgüt, Fransa, İsveç, Hollanda, Yunanistan, İngiltere, Amerika Birleşik Devletleri, Filipinler, Meksika, Şili, Irak, Çin, Guatemala, Türkiye, Ekvator yazılı, Amerika Birleşik Devletleri, Fransa, Yunanistan, İngiltere ve Hollanda sözlü izahlarda bulundular.

Divan 13 Temmuz 1954 tarihli mütalâasında, Birleşmiş Milletler Genel Kurulunun herhangi bir sebeple hükmedilen tazminatı redde hakkı olmadığını bildirmiştir. İlk soruya cevap olumsuz olduğundan ikinci soru cevaplandırılmamıştır.

Mütalâa 3'e karşı 9 oy ile verilmiştir.

(8) Güney Batı Afrika'yı İlgilendiren Rapor ve Dilekçelerde Tatbik Edilecek Oy Usulü

Genel Kurul mütalâayı 904 (IX) sayılı, 23 Kasım 1954 tarihli kararı ile istedi. Genel Kurul bu kararında, Divanın yine 11 Temmuz 1950'de verdiği mütalâaya atıfta bulunmuş, 749A (VIII) ve 844 (IX) sayılı kararlarını hatırlatmış, Divanın bir önceki mütalâasının açıklanmasını teminen ondan şunları sormuştur:

Soru:

"(a) Genel Kurul tarafından oy konusunda tatbik edilecek usul ile ilgili aşağıdaki kaide, Milletlerarası Adalet Divanının 11 Temmuz 1950'de verdiği istişari mütalâasına uygun mudur? 'Genel Kurulun, Güney Batı Afrika arazisini ilgilendiren rapor ve dilekçelere ait meselelerdeki kararları Birleşmiş Milletler Yasasının 18'inci maddesinin 2'inci paragrafı anlamı çerçevesinde önemli meseleler olarak telâkki edilecektir.'

(b) Divanın mütalâasının bu şekilde yorumlanması doğru değil ise, Güney Batı Afrika arazisini ilgilendiren rapor ve dilekçeler hakkındaki meselelerde alınacak kararlarda Genel Kurul hangi oy usulünü tatbik edecektir?"

Amerika Birleşik Devletleri, Polonya, Hindistan yazılı izahlarda bulundu; İsrail ve Çin Genel Kuruldaki demeclerine dikkati çektiler. Hiçbir devlet sözlü izahta bulunmadı.

Divan, 7 Haziran 1955 tarihli mütalâasında birinci soruya olumlu cevap vermiş, Genel Kurul'un yorumunun doğru olduğunu söylemiştir. İkinci soruya cevap vermeye lüzum kalmamıştır. Divanın kararı ittifak ile alınmıştır.

(9) Güney Afrika Komitesi Tarafından Dilekçe Sahiplerinin Dinlenmesine Müsaade Edilmesi

Mütalâa, Genel Kurulun 942 (X) sayılı 3 Aralık 1955 tarihli kararı ile istendi.

Soru:

"Genel Kurulun 28 Kasım 1953'te 749 A(VIII) sayılı kararı ile tesis ettiği Güney Batı Afrika Komitesinin Güney Batı Afrika arazisini ilgilendiren konularda dilekçe sahiplerinin sözlü ifadelerini alması Milletlerarası Adalet Divanının 11 Temmuz 1950 tarihli istişari mütalâasına uygun mudur?"

Amerika Birleşik Devletleri, Çin yazılı izahda bulundular, Hindistan Genel Kuruldaki demecine dikkati çekti; İngiltere sözlü izahta bulundu.

Divan, 1 Haziran 1956 tarihli mütalâasında davranışın eski mütalâasına aykırı olmayacağı neticesine vardı. Dilekçe verenlerin bu dilekçeleri

yazılı olarak sunmaları ve Genel Kurulun sözlü ifade alınması yolunun Manda altındaki arazi idaresinin tesirli şekilde uluslararası kontrolünün devam ettirilmesi için gerekli olduğuna kanaat getirmesi lâzımdır dedi.

Mütalâa, 5'e karşı 8 oy ile verilmiştir.

(10) (UNESCO) Aleyhine Şikâyetler Üzerine Uluslararası Çalışma Örgütünün Kararları

Mütalâayı, Unesco Yürütme Kurulu, 25 Kasım 1955 tarihli kararı ile istemiştir.

UNESCO Genel Müdürünün 30 Kasım 1955 tarihli mektubu, Divan'a Taraf UNESCO üyelerine, I.L.O., W.H.O., I.T.U., U.N.E.S.C.O., W.M.O., F.A.O., Avrupa Nükleer Araştırma Örgütü'ne tebliğ edildi.

UNESCO'nun yazılı beyanına, I.L.O.'nun haklarında lehde karar verdiği kişilerin görüş ve bilgileri eklenmişti.

Amerika Birleşik Devletleri, Çin, Fransa, İngiltere yazılı izahda bulundular.

Soru:

- I. İdarî Mahkeme Statüsünün II'inci maddesi gereğince UNESCO aleyhine ... kişilerin 5 Şubat 1955'te öne sürdükleri şikâyetleri tetkike yetkili midir?
- II. I sayılı soruya müspet cevap verilmesi halinde:
 - (a) İdarî Mahkeme, Genel Direktörün süreli görevleri yenilememe yetkisini hizmetin yararını ve Örgütün menfaatlerini gözetenek tespite yetkili midir?
 - (b) İdarî Mahkeme, UNESCO Genel Direktörünün, UNESCO Anayasa hükümleri gereğince, bir üye devlet ile, özellikle bu üye devletin hükümet yetkililerinin siyasetlerinin icrasını ilgilendiren münasebetlerinde takip etmesi gereken hareket tarzı hakkında karar vermeğe yetkili midir?
- III. Her hali karda, İdarî Mahkemenin 17, 18, 19 ve 21 sayılı kararlarının muteberliği nedir?"

Divan, 23 Ekim 1956 tarihli Mütalâasında: 3'e karşı 10 oy ile I. soruya müspet cevap verdi. II. soruya gelince, Divan, bu konuda mütalâa isteğinin İdarî Mahkemenin XII. Maddesi alanına girdiğini ve bunun İdarenin kararda ısrar etmesi üzerine buna itiraza veya usul hatalarına münhasır kalması gerektiğini beyan etmiştir. II sayılı soru bu iki konuya dokunmadığına göre bu soruya cevap vermemeyi 4'e karşı 9 oyla kararlaştırmıştır.

Divan, 3'e karşı 10 oy ile verilen kararlara itiraz edilemeyeceğini bildirmiştir.

(11) Hükûmetlerarası Deniz Danışma Örgütü'nün Deniz Güvenliği Komitesinin Kuruluşu

Talep, Hükûmetlerarası Deniz Danışma Örgütü Genel Sekreteri'nin 23 Mart 1959 tarihli mektubu ile yapılmıştır.

Örgüt Asamblesinin 19 Ocak 1959 tarihli kararında Divandan, şu konuda mütalâa istenilmekte idi:

Soru:

"Hükûmetlerarası Deniz Danışma Örgütü'nün 15 Ocak 1959'da seçilen Deniz Güvenlik Komitesi, Örgüt'ün Tesisine dair Sözleşmeye uygun olarak kurulmuş mudur?"

Amerika Birleşik Devletleri, Belçika, Çin, Fransa, İsviçre, İtalya, Danimarka, İngiltere, Hollanda, Norveç, Hindistan, Panama yazılı izahlarda bulundular.

Divan, kendisinden sorulan sorunun genel şekilde formüle edilmesine rağmen özel bir durumu kapsadığını belirtmiş, asıl sorunun şu olması gerektiğini söylemiştir:

"Asamble, Liberia ve Panama'yı Deniz Güvenlik Komitesi'ne seçmemekle, seçim yetkisini, 6 Mart 1948 tarihli Hükûmetlerarası Deniz Danışma Örgütü'nün Tesisine Dair Sözleşmenin 28 (a) maddesi hükümlerine uygun şekilde kullanmış mıdır?"

Divan'a yapılan beyanlar bu soru ile ilgili diğer siyasi mahiyette hususların mevcudiyetini ortaya çıkarmıştır. Mamafih, Divan, bir hukuk organı olarak istişarî görevlerini hukukî mahiyetine sadık kalarak ifade etmiştir.

Divan, 5'e karşı 9 oy ile, 15 Ocak 1959'da seçilen Deniz Güvenlik Komitesinin, Örgütü tesis eden Sözleşme gereğince seçilmemiş olduğu mütalâasını vermiştir.

**(12) Birleşmiş Milletlerin Bazı Giderleri
(Birleşmiş Milletler Yasası'nın 17. Maddesinin 2. Paragrafı)**

Mütalâa, Genel Kurul'un 29 Aralık 1961 tarihli 1731 (XVI) sayılı kararı ile istenildi.

Soru:

"Genel Kurulun ... kararları ile müsaade edilen harcamalar Birleşmiş Milletler Yasası'nın 17. Maddesinin 2. paragrafı anlamında "Teşkilâtın Giderleri" sayılır mı?"

Yirmi devlet yazılı beyanlarda bulunmuş, notlar veya mektuplar sunmuş, sekiz devlet sözlü izahda bulunmuştur.

Yetki Konusu:

Divan, mütalâasını bildirmeden önce şu ilk görüşleri ifade etmiştir:

“Divanın istişari mütalâa verme yetkisi Statünün 65’inci maddesinden neşet etmektedir. Bu yetki (ihtiyarî) mahiyettedir. İhtiyarını kullanırken, Divan, Milletlerarası Daimî Adalet Divanı’nın **Doğu Karelya’nın Statüsü** meselesinde belirttiği üzere:

‘Divan bir adalet mahkemesi olduğundan, istişari mütalâa verirken dahi kendisine bu sıfatla yol gösteren temel kaidelerden ayrılamaz’ (P.C.I.J. Seri B, No. 5, s. 29).

Binaenaleyh, Divan, Statüsünün 65’inci maddesi gereğince ancak **hukukî bir meselede** istişari mütalâa verebilir.

Bir mesele hukukî değil ise, Divanın konuda ihtiyarı yoktur, mütalâa vermeyi reddeder. Kaldı ki Divan, cevap vermeğe yetkili olduğu hukukî bir meselede dahi bunu yapmaktan kaçınabilir.

Divan, 30 Mart 1950 tarihli mütalâasında belirttiği üzere:

65’inci maddenin ihtiyarî mahiyeti ‘Divana meselenin vechelerinin kendisini talebi redde sevkedebilecek mahiyette olup olmadığını inceleme yetkisi verir’ (Bk. Bulgaristan, Macaristan ve Romanya ile Barış Andlaşmalarının yorumlanması. I.C.J. Reports, 1950, s. 72).

Ancak, Divan aynı mütalâada belirttiği üzere ‘Divanın kendisi Birleşmiş Milletlerin bir organı olduğundan meselede cevap vermesi onun Teşkilâtın faaliyetine katılması anlamına gelir’ (Ibid., s. 71).

Bundan daha da kesin olarak, Divan, 23 Ekim 1956 tarihli mütalâasında istişari mütalâa vermeyi reddetmesini münhasıran ‘kesin sebepler’ (compelling reasons) bulunmasına tâbi kılmıştır. (Bk. I.L.O. İdarî Mahkemesinin UNESCO aleyhine yapılan şikâyetler ile ilgili kararları. I.C.J. Reports, 1956, s. 26).

Divan, Genel Kurulun 1731 (XVI) kararında istenilen mütalâayı, ‘kesin sebepler’ olmadığından, vermemezlik edemez.

Sunulan konuda siyasî unsurlar bulunduğu ve bu sebep ile Divanın mütalâa vermekten kaçınması gerektiği iddia edilmştir.

Birleşmiş Milletler Yasasının herhangi bir yorumunun küçük büyük siyasî vecheleri olduğu doğrudur. Bu, eşyanın tabiatı icabıdır, başka türlü olamaz. Ancak Divan, kendisinden münhasıran hukukî bir görev yapmasını; bir andlaşma hükmünün yorumunu, isteyen bir talebe siyasî bir mahiyet atfedemez.

Genel Kurul, mütalâayı talep ettiği kararın dibacesinde ‘yetkili hukukî yardıma ihtiyacını’ dile getirmiştir. Bu aydınlatmayı arar iken Di-

van'a hukukî bir soru —Birleşmiş Milletler Yasasının 17'inci maddesinin 2'inci paragrafının yorumlanması sorusunu— tevcih etmiştir. 2 Mayıs 1948 tarihli mütalâasında açıkça belirttiği üzere Divan, 'Birleşmiş Milletleri belli başlı hukukî organı' olarak çok taraflı bir andlaşma olan Birleşmiş Milletler Yasası bakımından kendi normal hukukî yetkileri içine giren yorumlama yetkisini haiz olduğunu belirtmiştir (I.C.J. Reports, 47-48, s. 6).

Divan, durumu inceledikten sonra 20 Temmuz 1962 tarihinde 5'e karşı 9 oy ile Genel Kurulun sayılan kararları neticesi yapılan harcamaların Yasanın 7'inci maddesi 2'inci paragrafı anlamında 'Teşkilât giderleri' olduğu mütalâasını vermiştir.

(13) Güvenlik Meclisinin 276 (1970) Sayılı Kararına Halel Gelmek Üzere Güney Afrika'nın Namibia'da Süreli Bulunmasının Devletler Bakımından Hukukî Neticeleri

Talep, Güvenlik Meclisinin 29 Temmuz 1970 tarihli 284 (1970) kararı ile yapılmıştır.

Soru:

"Güvenlik Meclisinin 276 (1970) kararına halel gelmemek üzere Güney Afrika'nın Namibia'da süreli mevcudiyetinin Devletler bakımından hukuki neticeleri nelerdir?"

Bu, Güney Afrika ile ilgili dördüncü taleptir.

Divan, önce de belirtildiği üzere: (1) Güney Batı Afrika'nın Hukukî Statüsü (Bk. I.C.J. Reports, 1950, s. 128); (2) Güney Batı Afrika Arazisini ilgilendiren rapor ve dilekçelerde oy verme usulü (Bk. I.C.J. Reports, 1955, s. 67) ve Güney Batı Afrika Komitesinin dilekçe sahiplerini dinlemesi (Bk. I.C.J. Reports, 1956, s. 23) hallerinde istişari mütalâa vermiştir. Ayrıca Liberya ve Habeşistan'ın Güney Afrika aleyhine açtıkları iki davada da iki hüküm tefhim etmiştir (Bk. I.C.J. Reports 1962, s. 319 ve I.C.J. Reports, 1966, s. 6).

Amerika Birleşik Devletleri, Çekoslovakya, Filandiya, Fransa, Macaristan, Hindistan, Hollanda, Nijerya, Pakistan, Polonya, Güney Afrika, Yugoslavya yazılı izahlarda; Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri temsilcisi, Afrika Birliği Örgütü temsilcisi, Amerika Birleşik Devletleri, Finlandiya, Hindistan, Hollanda, Nijerya, Pakistan, Viet-Nam, Güney Afrika temsilcileri sözlü izahlarda bulundular.

Güney Afrika'nın İtirazları:

(a) Güney Afrika, yargıçlardan Zafrullah Han'ın, Padilla Nervó ve Morozov'un iştiraklerine, önceden Namibia ile ilgili hususların görüşme-

lerine Birleşmiş Milletlerin sair organlarında katıldıklarını öne sürerek itirazda bulunmuştur.

Divan, Zafrullah Han ve Padilla Nervo hakkında ittifak ile, Morozov için 4'e karşı 10 oy ile itirazı redde ve binaenaleyh Statüsünün 17'inci maddesinin 2'inci paragrafını tatbika mahal olmadığına karar vermiştir.

(b) Divan, Güney Afrika'nın ad hoc yargıç tayin etme isteğini de 5'e karşı 10 oy ile reddetmiştir.

(c) Güney Afrika, bahis konusu hukukî meselenin Güney Afrika ile sair devletler arasında halen devam etmekte olan bir uyumsuzluğu ilgilendirdiği için mütalâa vermeyi reddetmesini istemiş ve Milletlerarası Daimî Adalet Divanı'nın **Doğu Karelya** hakkında verdiği İstişarî Mütalâasını öne sürerek bu konuda iki devlet arasında halen mevcut bir uyumsuzluğu ilgilendirmesi sebebi ile mütalâa vermekten kaçındığını hatırlatmıştır.

Divan, sözü edilen Davanın görüşülen durumdan farklı olduğunu belirtmiştir: örneğin eski Davada taraf olan Devletlerden biri o tarihte Milletler Cemiyetinin üyesi değildi ve Divan önüne çıkmamıştı. İmdi, Güney Afrika, Birleşmiş Milletler üyesi olarak, Yasanın 96'ıncı maddesi ile bağlıdır, bu madde ise Güvenlik Meclisini herhangi hukukî bir meselede istişarî mütalâa istemeğe yetkili kılmıştır. Güney Afrika, Divan huzuruna çıkmış, yazılı ve sözlü beyanlarda bulunmuş, Divan'ın yetkisi hakkında özel bazı itirazlarda bulunmuş ise de meselenin özü hakkında mütalâa serdetmiştir.

(d) Güney Afrika, Divanın mütalâa bildirilmesi için vakıaları esaslı surette tespit etmesi gerektiğini de itiraz olarak öne sürmüştür.

Divanın kanaatince, meseleyi vurgulayan vakıaların mevcudiyeti onun 96'ıncı madde kapsamına giren "hukukî mesele" olma mahiyetini değiştirmez. Bu maddede "hukukî meseleler"e atıfta bulunulması bunların karşısına vakıaların çıkarılmasını gerektirmez. Normal olarak, Divanın hukukî meselelerde mütalâa bildirilmesi vakıalar hakkında bilgi sahibi olması, onları hesaba katması ve gerekirse tetkiklerde bulunmasını icabet-tirebilir. Güney Afrika'nın Divanın yetkisini sınırlandırması Birleşmiş Milletler Yasası veya Divanın Statüsünde öngörülmemiştir (I.C.J. Reports, s. 27).

Divan, şüphesiz, Yasanın 65'inci maddesinin 2'inci paragrafının kendisine tanıdığı ihtiyarî yetkiyi kullanarak istişarî mütalâa vermeyi reddedebilir. Ancak, bu yola başvurmadan önce "mütalâa talebinin par prensip reddedilmemesi gerektiğini" hatırd tutması gerekir (Bk. I.C.J. Reports, 1951 s. 19).

Divan, eski içtihadında atıfta bulunduğu üzere, redde bulunmasını haklı kılacak “kesin sebepler”in* mevcut olup olmadığını araştıracaktır.

Divan, bahis konusu meselede bu nevi ‘sebepler’ bulmamıştır. Kaldı ki, soruya cevap vermek ile yalnız “hukukî mahiyetinin icaplarına sadık kalmış olmayacak” (Bk. I.C.J. Reports 1960, s. 153) Birleşmiş Milletleri (belli başlı hukuk organı) sıfatı ile görevlerini yerine getirmiş olacaktır.

Divan, mütalâasını 21 Haziran 1971’de vermiştir.

Divan 2’ye karşı 13 oy ile:

(1) Güney Afrika’nın Namibia’da devam eden mevcudiyetinin gayrı hukukî olduğu ve Güney Afrika’nın Namibia’yı idareden derhal vazgeçip arazinin işgaline son verme vecibesi bulunduğu mütalâasını öne sürmüştür.

4’e karşı 11 oy ile:

(2) Birleşmiş Milletler üyesi devletlerin Güney Afrika’nın Namibia’daki mevcudiyetinin gayrı hukukî ve onun Namibia’yı ilgilendiren veya Namibia’da giriştiği fiillerin geçersizliğini kabul etme ve Güney Afrika’nın Arazideki meşruiyetini tanıma veya bunlara destek veya yardımcı olma anlamına gelecek münasebetlerden kaçınma vecibeleri olduğunu;

(3) Birleşmiş Milletler üyesi olmayan devletlerin bir önceki (2) sayılı paragraf çerçevesinde, Birleşmiş Milletlerin Namibia ile ilgili fiillerinde yardımcı olma görevlerini belirtmiştir.

(14) Birleşmiş Milletler İdarî Mahkemesinin 158 Sayılı Kararının Gözden Geçirilmesi Talebi

İdarî Mahkemenin Kararlarının Gözden Geçirilmesini Talep Komitesi (The Committee on Applications for Review of Administrative Tribunal Judgements) 3 Temmuz 1972 tarihinde, Mahkemenin 28 Nisan 1972 tarihinde verdiği 158 sayılı hükmünün temyizinin talep hususunda İdarî Mahkeme Statüsünün 11’inci maddesi anlamı kapsamında özlü bir sebep bulunduğunu belirterek Divan’dan şu sorulara cevap vermesini istemiştir:

- “1. Davacının, Komiteye sunduğu dilekçesinde iddia ettiği üzere, Mahkeme, kendisine tanınan kaza yetkisini kullanmaktan kaçınmış mıdır?
2. Mahkeme, davacının, Komiteye sunduğu dilekçede iddia ettiği üzere adalet tevziini engelleyen esasla bir usul hatası işlemiş midir?

* Bu terimin İngilizcesi: “compelling reasons”, Fransızcası: “raisons décisives”dir: (The Court has considered whether there are any ‘compelling reasons’) (si des raisons ‘decisives’...).

Divan, mütalâasını 12 Temmuz 1973'de açıklamış (Bk. I.C.J. Reports, 1973, s. 166) ve 4'e karşı 19 oy ile 1'inci soruyu: İdarî Mahkeme yetkisini kullanmaktan kaçınmadığı yönünde cevaplandırmış; 2'inci soruyu ise, 3'e karşı 11 oy ile esasla usul hatası işlemedeğini söyliyerek cevaplandırmıştır.

(15) Batı Sahara

Mütalâa, Genel Kurul'un 13 Aralık 1974 tarihli 3292 (XXIX) sayılı kararı ile istenildi.

Soru:

- I. İspanya tarafından sömürge haline getirildiği tarihte Batı Sahara (Rio de Oro ve Sakiet El Hamra) kimseye ait olmayan (res nullius) bir arazi mi idi?
- II. Bu arazinin Fas Frallığı ve Moritanya ülkesi ile hukuki bağları nelerdi?"

14 Devlet yazılı izahlarda bulundular.

Ad Hoc Yargıç Konusu:

Fas ve Moritanya duruşmalarda kendilerini temsil etmeleri için ad hoc yargıç tayin etme müsaadesi istediler. Divan, 22 Mayıs 1975 tarihli emirnamesi ile (B.I.C.J. Reports, 1975, s. 6) Fas'ın Statünün 31 ve 68'inci maddeleri ve Tüzük'ün 89'uncu (Yeni Tüzük'ün 102'inci maddesinin 3'üncü paragrafı) gereğince ad hoc yargıç tayin edebileceğini, Moritanya'nın ise bu madde şartlarını gerçekleştirmediği için böyle bir tayinde bulunamayacağını söyledi (Bk. I.C.J. Yearbook, s. 112-118).

Divanın Yetkisi:

Divan, Genel Kurul'un sorularının hukukî şekilde formüle edildiğini ve devletler hukuku meselelerini ilgilendirdiğini tespit etti. Bunlar, vakıaları içeren sorular gerektirse ve Divanın mevcut hak ve vecibelerde fikir beyanını gerektirmese dahi (par prensip) hukukî mahiyette meselelerdi; dolayısı ile Divan talebi tetkike yetkili idi.

Divanın İstişarî Mütalâa Vermesine İtirazlar:

İspanya, Divanın hukukî mütalâa vermesini önliyeceğini umduğu bazı itirazlar öne sürmüştü:

(a) Uyuşmazlık konusu olan sorunlar, Fas'ın 1974 Eylülünde birlikte Divan'a havale edilmesini teklif ettiği ve Batı Saharayı ilgilendiren uyuşmazlık ile aynı idi, bu teklifi İspanya reddetmişti. İspanya'nın rızası bulunmadığına göre bu, Divanın yetkisini dolambaçlı yoldan empaze etmek olacaktır.

(b) Uyuşmazlık Batı Saharada toprak egemenliğini ilgilendirdiğinden böyle uyuşmazlıkların hallinde tarafların rızası daima gerekli idi.

(c) Divan mevcut şartlar dairesinde vakıaları tespit edemeyeceğinden adalet tevziini gerçekleştiremeyecekti.

Bu itirazlara Divanın cevapları özetle şunlardır:

(a) Genel Kurul, görüşmeleri esnasında, Batı Sahara'nın statüsü üzerinde hukukî bir uyuşmazlık olduğunu müşahade etmiş ise de hukukî bir uyuşmazlığı sonunda barışçı yol ile halledilmesini teminen Divana havale amacını gütmemiş, bahis konusu arazinin sömürge idaresinden kurtulmasında kendi fiillerine yardımcı olması için Divandan istişarî mütalâa talep etmiştir. Demek oluyor ki, İspanya'nın hukukî durumu, Divanın kendisine sunulan sorulara vereceği cevaplar ile halêldar edilmiş olmayacaktır.

(b) Divana tevcih edilen sorular, arazi üzerindeki haklar ile ilgili hüküm verilmesini talep etmemektedir;

(c) Divanın önünde kâfi derecede bilgi ve deliller mevcuttur. İspanya'nın öne sürdüğü itirazların biri de Divandan sorulan soruların akademik mahiyette olduğu idi, Birleşmiş Milletler, Batı Sahara'nın sömürge idaresinden çıkmasını sağlayacak metodu zaten tespit etmiş idi. Bu yol, İspanya'nın Birleşmiş Milletler'in gözetimi altında yapacağı yerli halkın referandumuna başvurulmak sureti ile gerçekleşecekti.

Bu itiraz üzerine Divan, konudaki Genel Kurul kararlarını incelemiş, sömürgeci kurtulma yolunun (self-determination) yolu olduğunu, bu hakka ise istişarî mütalâa talebinin zarar vermediği ve Genel Kurul'a nasıl gerçekleşeceği hakkında hareket serbestisi tanıdığı neticesine varmıştır.

Divanın kanaatince, vereceği istişarî mütalâa sorunun ileride görüşülmesinde Genel Kurul'a hukukî mahiyette unsurlar sağlayacak idi.

Divan, sorulan sorulara cevap vermeyi reddedecek (**kesin sebepler**) olmadığına karar verdi.

Karar:

Divan, mütalâasını 16 Ekim 1975'te verdi.

Divan, önce 3'e karşı 13 oy ile istişarî mütalâa vermeğe yetkili olduğuna karar vermiş; 1'inci soruyu, ittifak ile, Batı Sahara (Rio de Oro ve Sakiet El Hambra)'nın İspanya tarafından sömürge haline getirildiği tarihte kimseye ait olmayan (**terra nullius**) olmadığı şeklinde cevaplandırmıştır.

Mütalâa talebini 2'ye karşı 14 oy ile kabul ettikten sonra, 2'inci soruya cevabında yine 2'ye karşı 14 oy ile: "Arazi ile Fas Krallığı arasında İstişarî Mütalânın 162'inci paragrafında belirtildiği üzere hukukî bağlar bulunduğunu; bire karşı 15 oy ile Moritanya ile bu arazi arasında İstişarî Mütalânın 162'inci paragrafında belirtildiği üzere hukukî bağlar bulunduğunu bildirmiştir.

(16) Dünya Sağlık Örgütü ile Mısır Arasındaki 25 Mart 1951 Tarihli Anlaşmanın Yorumu

Mütalâa, 20 Mayıs 1980 tarihinde Dünya Sağlık Örgütü tarafından talep edildi.

Soru:

I. Dünya Sağlık Örgütü ile Mısır arasındaki 25 Mart 1951 tarihli Anlaşmanın müzakereler ve tebliğler ile ilgili 37'inci Bölümünün hükümleri, Anlaşmanın taraflarından birinin Bölge Ofisini Mısır ülkesinden nakli istemesi halinde geçerli midir?

II. Geçerli ise, Dünya Sağlık Örgütü ve Mısır'ın İskenderiye'deki Bölge Ofisine karşı tebliğin verilmesi ile Anlaşmanın sona ermesi arasında geçecek iki yıllık süre içindeki hukukî sorumlulukları ne olacaktır?"

Amerika Birleşik Devletleri, Mısır, Irak, Ürdün, Kuveyt, Suriye, Birleşik Arap Emirlikleri yazılı; Amerika Birleşik Devletleri, Mısır, Suriye, Tunus, Birleşik Arap Emirlikleri ve Dünya Sağlık Örgütü Hukuk Dairesi Direktörü sözlü izahlarda bulundular.

Yetki Konusu:

Talebin, siyasal mahiyeti bulunduğundan cevap verilmemesi gerektiği itirazını Divan, bundan önceki içtihadını hatırlatarak karşıladı. Talep, Divanın kazaî yetkisi içine giren bir konuyu ilgilendirse dahi talep gerektiren saiklerin neler olduğunu tespit etmesine lüzum olmadığını söyledi.

Divan, 20 Aralık 1980 tarihli Mütalâasında 1. soruyu bire karşı 12 oy ile cevaplandırdı. Mütalâanın 49'uncu maddesinde tespit ettiği hukukî prensip ve kaideler gereğince:

(a) Bölge Ofisinin Mısır'dan başka bir mahalle naklinde Örgüt'ün ve Mısır'ın iyi niyetle danışma görevleri vardı.

(b) Nakil'in nihaî kararlaştırılması halinde, yeni mahalle düzenli bir şekilde ve Örgüt'ün çalışmasına en az zarar verecek şekilde ve Mısır'ın menfaatleri nazara alınarak yapılmalı idi.

(c) Nakil'i yapmak isteyen tarafın İskenderiye'de mevcut Bölge Ofisinin hali hazır durumuna son vermeden önce makûl bir süre içinde diğer

tarafı haberdar etme ve Ofis'in yeni mahalline düzenli ve adilane şekilde nakli için gerekli pratik tedbirleri alma görevi mevcuttu.

Divan, 2'inci soruya 2'ye karşı 11 oy ile cevap verdi ve intikal devresi içinde tarafların hukukî sorumlularının Divan 1. soruya cevap verirken tespit ettiği vecibeleri iyi niyetle yerine getirmek olduğunu söyledi.

Divan, (W.H.O.) ile Mısır arasındaki uyuşmazlıkta olduğu üzere (Bk. I.C.J. Reports, 1980, s. 89, para. 35) bu soruya cevap verebilmek için konudaki bütün hukukî meseleleri incelemesi gerektiğini belirttikten sonra cevabı verilmesi gereken soruların:

Birleşmiş Milletler İdarî Mahkemesinin "Birleşmiş Milletler Yasasının hükümlerini ilgilendiren bir hukuk meselesinde yanılıp yanılmadığı" veya "kazasını veya yetkisini aşır aşmadığı" olduğu neticesine varmıştır (Bk. I.C.J. Reports, 1982, s. 349-450, paragraf 48).

(17) Birleşmiş Milletler İdarî Mahkemesinin 273 Sayılı Kararının Gözden Geçirilmesi Talebi

Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri 23 Temmuz 1981 tarihinde Divan Grefyesine yolladığı bir mektupta, **İdarî Mahkeme Kararlarının Gözden Geçirilmesi Talebinde Bulunma Komitesi'nin**, Birleşmiş Milletler İdarî Mahkemesi Statüsünün 11'inci maddesi gereğince, kendisine Mahkemenin 273 sayılı kararı ile ilgili olarak müracaatta bulunduğunu, talebin ciddi sebeplere dayanması sebebi ile Divandan bu konuda istişari mütalâa istemeyi kararlaştırdığı bildiriliyordu.

Konu, Birleşmiş Milletler memurlarının, Örgüt'ten ayrıldıklarında kendilerine "ülkeye dönüş ödemesi" adı altında ödenen paranın verilmesine dairdi. Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri, Genel Kurulun 17 Aralık 1979 tarihli 34/165 sayılı kararına istinaden bu parayı ödemekten kaçınmakta idi.

İdarî Mahkemenin sözü edilen kararı ise ayrılan görevliye bu hakkı bir "hakkı müktesep" olarak tanımakta idi.

Amerika Birleşik Devletleri hükümeti, Komiteye başvurarak, Mahkemenin bu kararının gözden geçirilmesini Divan'dan talep etmesini istedi. Soru şu idi:

Birleşmiş Milletler İdarî Mahkemesi **Mortished'e k. Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri** davasında verdiği 273 sayılı kararında Genel Kurulun 17 Aralık 1979 tarihinde kabul ettiği ve ülkeye dönüş ödemelerinin ancak görevlinin son görev mahallinden ayrı bir mahalde yerleşmiş olduğunu ispatlaması şartına bağlayan 34/165 sayılı kararının derhal yürürlüğe konulamıyacağını hukuken tespit edebilir mi?

Divan, bu 48'inci paragrafta formüle ettiği soruları:

(a) 5'e karşı 10 oy ile: Birleşmiş Milletler İdarî Mahkemesinin 273 sayılı kararında Birleşmiş Milletler Yasasının hükümlerini ilgilendiren bir hukuk meselesinde yanılmadığı;

(b) 3'e karşı 12 oy ile: Birleşmiş Milletler İdarî Mahkemesinin 273 sayılı kararında, kendisine tanınan kazatı ve yetkisi aşmadığı yolunda cevaplandırmıştır.

III. DİVAN KARŞISINDA TÜRKİYE'NİN TUTUMU

Bu tutum, Divanın mecburî kaza yetkisi ve istişarî rolü gözetilerek özetlenebilir. Bilindiği üzere, Türkiye, İkinci Cihan Savaşından önceki dönemde, Daimî Divan'ın çalışmalarının konusu olduğu gibi, bu incelemenin 1 Sayılı Ek'inde görüleceği üzere birkaç vesile ile Daimî Divan'ın İstişarî Mütalâalarına konu teşkil etmiştir.

1946'dan sonra ise, Türkiye, yeni Divan'ın çalışmalarına itimadını —o devrin konjonktürü içinde— O'nun, bazı şartlar ile mecburî kaza yetkisini tanıdığını beyan ederek göstermiştir. Bu 1972 yılına kadar sürmüştür.

Türkiye'nin 1946'dan bu yana İstişarî Mütalâalar konusundaki ilgisi yok denecek kadar azdır. Aşağıda belirtileceği üzere tek bir meselede: 1954'de Tazminat ödenmesi dolayısı ile Birleşmiş Milletler İdarî Mahkemesi'nin verdiği hükümlerin tesiri vesilesi ile, Divan'a bir sayfalık bir yazılı beyanda bulunmuştur.

Yine görüleceği üzere, Divan, Türkiye'nin görüşüne zıt bir mütalâa vermiştir.

A. Divanın Mecburî Kaza Yetkisi Bakımından

Türkiye, Divanın Mecburî Kaza Yetkisini tanıdığı beyanını, Dışişleri Bakanı Hasan Saka'nın imzası ile yolladığı 22 Mayıs 1947 tarihli bir mektup ile yapmıştır.

Mektupta, Divan Statüsünün 36'ıncı maddesinin 2'inci paragrafı ve Türkiye Büyük Millet Meclisinin 12 Mayıs 1947 tarihinde kabul ettiği ve (22 Mayıs 1947 tarihli ve 6612 sayılı Resmî Gazetede) yayınlanarak yürürlüğe giren 5047 sayılı kanun gereğince Türkiye'nin *ipso facto* ve aynı vecibeyi kabul eden devlete karşı özel anlaşmaya lüzum olmaksızın karşılıklı olmak şartı ile 22 Mayıs 1947 tarihinden başlamak üzere beş yıllık bir süre için Divanın mecburî yetkisini (kazasını) tanıdığı bildiriliyordu.

Bu kaza şu halleri kapsıyacaktı:

- (a) Bir andlaşmanın yorumlanması;
- (b) Devletler hukukuna ait her husus;
- (c) Sabit olduğu takdirde uluslararası bir taahhüdün bozulmasını kapsayan her olayın gerçekliği;
- (d) Uluslararası bir taahhüdün bozulmasının gerektirdiği tazminatın mahiyet ve şumülü.

Türkiye'nin ihtirazî kaydı neticesi şu uyuşmazlıklar yetkinin dışında kalacaktı:

- (1) Beyandan önce vuku bulan durumlar ile bunlardan doğmuş uyuşmazlıklar,
- (2) Türkiye'nin akit ve kabul etmiş olduğu ve uyuşmazlıkların çözümünde ayrı bir yol gözetilen anlaşma ve sözleşmelerin uygulanmasını doğrudan doğruya veya dolayısı ile ilgilendiren uyuşmazlıklar.

Türkiye, bu beyanı, 1954 Haziranında, 1958 Ağustosunda, 1964 Martında, sırası ile 22 Mayıs 1952, 23 Mayıs 1957 ve 23 Mayıs 1962'den itibaren olmak üzere yenilemiştir. Birleşmiş Milletler nezdindeki Türkiye Daimî Temsilcisi, 31 Ağustos 1967 tarihli mektubu ile, Genel Sekreteri beyanın geçerliliğinin 23 Mayıs 1967'den başlamak üzere uzatıldığından haberdar etmiştir.

Türkiye 1972'den bu yana mecburî kaza yetkisini tanıyan beyanda bulunmamıştır.

B. İstişarî Yetki Bakımından

Bu konuda, Türkiye tek bir meselede Divan'a Fransızca olarak yazılı beyanda bulunmuştur. (Bk. *Exposé écrit du Gouvernement de la République Turque*, I.C.J. Pleadings, 1954, U.N.Ad.Tr. s. 274).

Metin şudur:

"Birleşmiş Milletler Genel Kurulunun, İdarî Mahkemenin kararını kabul edip edemeyeceği sorusuna cevap vermeden önce, bu Kurul'un, İdarî Mahkemenin kararını tartışıp tartışmayacağını incelemek gerekir.

Birleşmiş Milletler Yasası'nın 10'uncu Maddesi gereğince, Genel Kurul, Yasanın çerçevesine giren veya Yasa'nın derpiş ettiği organlardan birinin görev ve yetkilerini ilgilendiren bütün mesele veya işleri görüşebilir.

İdarî Mahkeme, Genel Kurul tarafından Yasanın 22'inci Maddesi gereğince kurulmuş bir organdır.

İmdi, Genel Kurul, Yasa'nın 12'inci Maddesinin birinci paragrafında öngörülenler hariç, Yasa'nın kurduğu organların görev alanları içine giren

bütün meseleleri görülebileceğine göre, kendisi tarafından kurulmuş veya kendisinin şeklini değiştirebileceği veya feshedebileceği bir organın yetkisi içine giren meseleleri, görevlerinin bir kısmını kolaylaştırmak kendi görevleri içine giren işleri tedvir maksadı ile evleviyetle inceliyebilmesi ve tartışabilmesi tabiidir.

Diğer taraftan, Birleşmiş Milletlerin bir İdari Mahkemesi, kazasının icrasında, onu tesis etmiş olan Genel Kurul üyelerinin çoğunluğu tarafından kabul edilmiş prensiplerden daima mülhem olması lâzımdır.

Genel Kurulun, kendisinin tesis ettiği bir Mahkeme tarafından tatbik edilen prensiplerin Kurulun prensiplerine uygun olup olmadığını müşahade edebilmesi, gerektiğinde, Mahkemenin tasarruflarını ve verdiği hükümleri tartışabilmesi halinde mümkün olacağı aşîkârdır.

Genel Kurul'un bu meseleleri tartışabilmek hak ve yetkisi böylece tespit edilince, Kurul'un, Mahkemenin kararlarını yürürlüğe koyup koyamayacağı meselesi kendiliğinden halledilmiş olur."

Hatırlanacağı üzere, bu konuda, Divan, 3'e karşı 9 oy ile:

"Genel Kurul'un, hiçbir sebep ile, hizmet mukavelesi rızası olmadan feshedilmiş bir Birleşmiş Milletler görevlisi lehine Birleşmiş Milletler İdarî Mahkemesinin hükmettiği tazminatı red'de hakkı olmadığı" mütalâasını vermiştir.

SONUÇLAR

Bu incelemeden şu sonuçlar çıkarılabilir:

(1) İstîşarî Mütalâa vermesini, Divandan, Birleşmiş Milletlerin belirli organları ve örgütler talep edebilir. Mütalâa isteme yetkisini devletlere ayrı ayrı tanıma yönünde eğilim var ise de, bu Divanın alanını çok genişleteceğinden itibar bulmamıştır.

(2) Divanın kendisi kazai yetkisi ile istîşarî yetkisi arasındaki farkı şöyle açıklamıştır:

"Divanın hukuk davalarındaki yetkisinin temelini uyuşmazlığa taraf olan Devletlerin rızası teşkil eder. İstîşarî mütalâa talebinin devletler arasında halen mevcut bir hukuki meseleyi ilgilendirmesi halinde durum değişiktir. Bu meselede Divan'ın mütalâası sadece istîşarîdir, böylece, bağlayıcı kuvveti yoktur. Bundan çıkan netice odur ki, Birleşmiş Milletler'in üyesi olsun olmasın hiçbir Devlet, Birleşmiş Milletler'in takip edeceği hattı hareketi aydınlatması amacı ile uygun görüp isteyeceği bir istîşarî mütalâanın verilmesine engel olamaz.

Divan mütalâayı Devletlere değil bunu talep eden Organ'a vermektedir. Kendisi de Birleşmiş Milletler'in bir Organı olan Divanın vereceği mütalâanın onun Teşkilâtın çalışmalarına katılması demek olup par prensip reddedilemez. (Bk. Barış Andlaşmalarının Yorumlanması Meselesi, I.C.J. Reports, 1950, s. 71).

(3) Yine Divanın kendisi, istişarî mütalâa verir iken hukukî mahiyetinin özelliklerine sadık kalıp Divan olarak faaliyetine ışık tutan temel kaidelerden inhiraf edemiyecceğini belirtmiş ve istişarî mütalâa verme yetkisi bu kaideler ile çatıştığı takdirde mütalâa vermeyi reddedebileceğini açıklamıştır.

Tatbikat'ta, Divan, bu redde (o da 1922-1945 döneminde) sadece iki vesile ile bulunmuştur: Rusya ile Finlandiya arasındaki bir uyuşmazlık olan **Doğu Karelya'nın Statüsü** meselesinde, Rusya gerek Milletler Cemiyeti Konseyinin, gerekse Divanın meselede yetkisini tanımadığı için Divan istişarî mütalâa vermekten kaçınmıştır.

Divan, istişarî mütalâa verdiği takdirde bunun, meselenin esas bakımından halli manasına geleceğini, halbuki böyle bir rızanın bulunduğu kendisine bildirilmediğini belirtmiştir. (Bk. C.P.I.J. Seri B., No. 5, s. 27-29).

Almanların Polonya'ya terkettiği arazide **Alman asıllı Kolonlar** meselesinde, Polonya'nın, uyuşmazlığın Milletler Cemiyeti yetki alanına giren bir mesele olmadığı itirazını kabul ederek yine mütalâa vermeğe yetkili olmadığı neticesine varmıştır.

(4) Lauterpacht'ın haklı olarak belirttiği üzere, **Doğu Karelya'nın Statüsü** meselesi bugün artık dayanılacak yüksek bir otorite, emsal olma vasfını kaybetmiştir. (Bk. Lauterpacht. The Development of International Law by International Court, 1958, s. 248 ve Bk. s. 356 ve 358).

(5) Halen Divan, mütalâa vermeden önce, yetkisi olup olmadığını, sorulan soru hakikaten hukukî bir soru olup olmadığını, talebi kabul edip etmemesi gerektiğini sıkı bir incelemeğe tâbi tutmaktadır. (Örneğin: **Bir Devletin Birleşmiş Milletler Üyeliğine Kabulü, Barış Andlaşmalarının Yorumlanması, Jenosid Sözleşmesine İhtirazî Kayıtlar, Birleşmiş Milletlerin Bazı Giderleri, Güney Afrika'nın Namibia'da Süreli Kalması**).

(6) Halen Divan, Devletlerin istişarî mütalâa konusunda da rıza'ları gerektiği itirazını reddetmektedir. Bunun yalnız hukuk davalarında geçerli olduğunu söylemektedir.

(7) Divan, yetki konusunu incelemekle beraber, Birleşmiş Milletlerin belli başlı hukuk organı olduğunu her vesile ile tekrarlıyarak kendisinden mütalâa istenildiğinde talebi **reddetmemektedir**.

Barış Andlaşmalarının Yorumlanması ve Jenosid Sözleşmesi örneklerinde belirttiği üzere Divan, talebi kabulünün sınırları bulunduğunu kabul etmekle beraber, bunların hukukî mahiyette olduğunu söylemiştir. Divan, istişarî görevini Birleşmiş Milletlerin hukuk organı sıfatı ile, Sta-

tüsünün hükümleri ve devletler hukuku prensiplerini göz önünde tutarak ifa edeceğini vurgulamıştır.

(8) Divan, meselenin “siyasî bir mesele” olduğu itirazını da mütalâa vermeyi red’de kâfi bir sebep addetmemektedir.

(9) Divan’ın mütalâa vermeyi reddetmesi için “kesin sebepler” (compelling reasons) bulunması şarttır.

(10) Nihayet, Divanın hukuk davasındaki kararının davaya taraf bulunan taraflar için ve karar verilen iş hakkında mecburî olmasına, kararın kesin (*res iudicata*) ve buna karşı müracaat yolu bulunmamasına mukabil **Barış Andlaşmalarının Yorumu** meselesinde belirttiği üzere, mütalâalarının bağlayıcı mahiyeti yoktur.

EK I

MİLLETLERARASI DAİMİ ADALET DİVANI'NIN İSTİŞARİ MÜTALÂALARI*

Yeni No.	Eski No.	Konu	Tarih
Seri A/B 1	B 1	Uluslararası Çalışma Konferansı'nın 3. dönemine Hollanda işçi delegesinin atanması	31 Temmuz 1922
Seri A/B 2	B 2 ve 3	Tarım alanında çalışan kişilerin iş şartlarının uluslararası düzenlenmesinde ve tarım istihsalı metodlarının tespit ve geliştirilmesini gözeten tekliflerin incelenmesinde ve aynı mahiyetteki sair konularda Uluslararası Çalışma Örgütünün yetkisi	12 Ağustos 1922
Seri A/B 3	B 4	Tunus ve Fas'da (Fransa Bölgesi) 8 Kasım 1921'de yayınlanan vatandaşlık karnameleri	7 Şubat 1923
Seri A/B 4	B 5	Doğu Karelya Statüsü	23 Temmuz 1923
Seri A/B 6	B 6	Almanya'nın Polonya'ya terkettiği arzide Alman asıllı kolonların durumu	10 Eylül 1923
Seri A/B 7	B 7	Polonya vatandaşlığının elde edilmesi	15 Eylül 1923
Seri A/B 8	B 8	Polonya-Çekoslovakya sınırının tespiti	6 Aralık 1923
Seri A/B 10	B 9	Saint-Naoum Manastırının (Arnavutluk Hududu)	4 Eylül 1924

* Milletlerarası Daimi Adalet Divanının kararlarının sıra numarası konusunda iki usul takip edilmiştir. Başlangıçta Divan hükümleri (A Serisi), istişari mütalâalar ise (B Serisi) altında numara almıştır. 1930'dan 1940'a kadar ise yalnız (A/B Serisi) rumuzu kullanılmıştır.

Yeni No.	Eski No.	Konu	Tarih
Seri A/B 12	B 10	Yunan-Türk Ahali Mübadelesi	21 Şubat 1925
Seri A/B 15	B 11	Dantzig'de PTT Hizmetleri	16 Mayıs 1925
Seri A/B 17	B 12	Lozan Andlaşmasının 3. Mad. 2'inci paragrafının yorumu (Türkiye-Irak Sınırı)	21 Kasım 1925
Seri A/B 19	B 13	İşverenin kişisel çalışmasının düzenlenmesinde Uluslararası Çalışma Örgütü'nün yetkisi	23 Temmuz 1926
Seri A/B 25	B 14	Galatz ile Braila arasında Avrupa Tuna Nehri Komisyonunun Kazası	8 Aralık 1927
Seri A/B 28	B 15	Dantzig mahkemelerinin kazası (Polonya hizmetine geçen Dantzig demiryolu memurlarının maddi tazminat talepleri)	3 Mart 1928
Seri A/B 31	B 16	1 Aralık 1926 tarihli Yunan-Türk Anlaşmasının yorumu (Nihai Protokolün IV. Maddesii)	28 Ağustos 1928
Seri A/B 37	B 17	Yunan-Bulgar "Toplumları"	31 Temmuz 1930
Seri A/B 38	B 18	Dantzig serbest şehri ve Uluslararası Çalışma Örgütü	26 Ağustos 1930

(Bundan böyle A/B rümuzu geçerli olmuştur).

A/B Serileri	Konu	Tarih
A/B 40	Yukarı Silezya'daki Alman azınlık okulları	15 Mayıs 1931
A/B 41	Almanya-Avusturya arasındaki gümrük rejimleri (19 Mart 1931 tarihli protokol)	5 Eylül 1931
A/B 42	Litvanya ile Polonya arasında demiryolu trafiği	15 Ekim 1931
A/B 43	Polonya harp gemilerinin Danzig limanına girmesi veya demirlemesi	11 Aralık 1931
A/B 44	Danzig arazisinde Polonya vatandaşlarına veya Polonya kökenli veya lisanını konuşan kişilere edilecek muamele	4 Şubat 1932
A/B 45	9 Aralık 1927 tarihli Yunan-Bulgar Anlaşması	8 Mart 1932
A/B 50	Kadınlara geceleri iş verilmesi ile ilgili sözleşmesinin yorumu	15 Kasım 1932
A/B 64	Arnavutluk'ta azınlık okulları	6 Nisan 1935
A/B 65	Danzig'de yayınlanan kararnamelelerin best Şehir Anayasasına uygunluğu	Ser- 4 Aralık 1935

EK II

MİLLETLERARASI ADALET DİVANI'NIN İSTİŞARİ MÜTALÂALARI

Hükümler, İstişari Mü-
talâalar ve Emirler Hak-
kında Divan'ın Raporları

	Konu	Tarih
(1) 1947-1948, s. 57	Birleşmiş Milletlere Yeni Üyelerin Ka- bulü (Yasanın 4'üncü Maddesi)	28 Mayıs 1948
(2) 1949, s. 174	Birleşmiş Milletler Hizmetinde Uğra- nılan Zararlardan Doğan Tazminat	11 Nisan 1949
(3) 1950, s. 4	Bir Devletin Birleşmiş Milletlere Kabu- lünde Genel Kurulun Yetkisi	3 Mart 1950
(4) 1950, s. 65 ve 221	Bulgaristan, Macaristan ve Romanya ile Barış Andlaşmalarının Yorumlan- ması (Birinci Safha)	30 Mart 1950
	(İkinci Safha)	18 Temmuz 1950
(5) 1950, s. 128	Güney Batı Afrika'nın Uluslararası Sta- tüsü	11 Temmuz 1950
(6) 1951, s. 15	Jenosid Sözleşmesine İhtirazi Kayıtlar	28 Mayıs 1951
(7) 1954, s. 47	Birleşmiş Milletler İdari Mahkemesinin Tazminat Ödenmesine Dair Kararları- nın Tesiri	13 Temmuz 1954
(8) 1955, s. 67	Güney Batı Afrika Arazisini İlgilendi- ren Rapor ve Dilekçelerde Tatbik Edi- lecek Oy Usulü	7 Haziran 1955
(9) 1956, s. 23	Güney Batı Afrika Komitesi Tarafın- dan Dilekçe Sahiplerinin Dinlenmesine Müsaade Edilmesi	1 Haziran 1950
(10) 1956, s. 77	UNESCO Aleyhine Şikâyetler Üzerine Uluslararası Çalışma Örgütü'nün Ka- rarları	23 Ekim 1956
(11) 1960, s. 150	Dükümetlerarası Deniz Danışma Örgü- tü Deniz Güvenlik Komitesinin Ku- ruluşu	8 Haziran 1960
(12) 1962, s. 151	Birleşmiş Milletler'in Bazı Giderleri (Yasanın 17'inci Maddesinin 2'inci pa- ragrafı)	20 Temmuz 1962
(13) 1971, s. 16	Güvenlik Meclisinin 276 (1970) Sayılı 21 Kararına Hâlel Gelmemeğe Üzere Gü- ney Afrika'nın Namibia'da Süreli Bu- lunmasının Devletler Bakımından Hu- kuki Neticeleri	21 Haziran 1970

**Hükümler, İstisari Mü-
talâalar ve Emirler Hak-
kında Divan'ın Raporları**

	Konu	Tarih
(14) 1973, s. 167	Birleşmiş Milletler İdari Mahkemesinin 158 Sayılı Kararının Gözden Geçirilmesi Talebi	12 Temmuz 1973
(15) 1975, s. 12	Batı Sahara	16 Ekim 1975
(16) 1980, s. 72	Dünya Sağlık Örgütü ile Mısır arasındaki 25 Mart 1951 tarihli Anlaşmanın yorumu	20 Aralık 1980
(17) 1982, s.	Birleşmiş Milletler İdari Mahkemesinin 273 Sayılı Kararının Gözden Geçirilmesi Talebi	20 Temmuz 1982